

SR 138



AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1969

9. ÉVF.

I

SZÁM

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

AZ

ORVOSI KÖNYVTÁROS

1969

9.évf.

1. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI

KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Budapest

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

dr Székely Sándor

Szerkesztő:

dr Szepesi Zoltánné

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

Budapest, VIII.

Szentkirályi utca 21.

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársai:

KEMÉNY Miklósné, az Általános Épülettervező Vállalat szakkönyvtárosa, dr JANTSITS Gabriella, az OOKDK tudományos munkatársa, DÉRI Miklósné, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárának munkatársa, dr SZEPESI Zoltánné, az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályának vezetője.

Felelős kiadó: dr Székely Sándor

Készült:

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Sokszorosító részlegében

Pld.szám: 180

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1969

9. évfolyam

1. szám

T A R T A L O M

Oldal

Beszámoló az Országos Orvostudományi Könyvtár
és Dokumentációs Központ 1968-ban végzett mun-
kájáról 3

KEMÉNY Miklósné: Fordítások hasznosítása és a
könyvtári aprómunka racionalizálása 20

JANTSITS Gabriella: Egyéni dokumentáció az or-
vostudományban /Előzetes tanulmány/ 35

DÉRI Miklósné: Az olvasó és a katalógus. /Fel-
mérés az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyv-
tárában/ 44

SZEPESI Zoltánné: A moszkvai orvostudományi
tájékoztatási intézetről 75

Az I n f o r m a t i k á b ó l vettük:

SHAH, P.: A könyvtári bizottság munkája egy
indiai kutatóintézetben 87

K ö z l e m é n y e k - H i r e k 93

Jelen számunk cikkeinek referátumai 116

C O N T E N T S

Report of the activity of the National Medical Library and Center for Documentation in 1968	3
Ibolya KEMÉNY: Utilization of translations and rationalization of library routine work	20
Gabriella JANTSITS: Individual documentation of the physicians. /Preliminary study/	35
Vera DÉRI: Readers and catalogues. /Investigation at the Library of the Eötvös Loránd Univer- sity/	44
Mária SZEPESI: Report on the Medical Information Center of Moscow	75
From the I n f o r m a t i k a :	
SHAH, P.: Library Committee in a (Indian) Research Institute	87
N o t e s a n d N e w s	93
Summaries of papers	116

СОДЕРЖАНИЕ

Отчет о работе венгерской Центральной библиотеки и института информации медицинских наук в 1968-ом году 3 стр.

Иболя КЕМЕНЬ: Обработка переводов и рационализация навичных библиотечных работ. 20 "

Габриелла ЯНТШИТШ: Индивидуальная документация /обработка статей/ в области медицины 35 "

Вера ДЭРИ: Читатель и каталог 44 "

Мария СЕПЕШИ: О работе Всесоюзного научно-исследовательского института медицинской и медико-технической информации. 75 "

Из журнала "И н ф о р м а т и к а "

Ша, П.: Работа библиотечного комитета в одном индийском научно-исследовательском институте 87 "

И з в е с т и я и н о в о с т и 93 "

Рефераты статей настоящего номера нашего журнала 116 "

B E S Z Á M O L Ó

az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs

Központ 1968-ban végzett munkájáról

I.

Intézetünk, az OOKDK 1968-ban lényegében az előző évvel azonos keretek között működött. Költségvetésünk /minthogy a tudományos filmek gyártására előirányzott, az előző évben még az OOKDK költségvetésében szereplő összeg az Egyetemi Filmbizottsághoz került/ csökkent, ez azonban nem érintette az OOKDK saját tevékenységét, feladattervét. A főfoglalkozású dolgozók száma /az új gazdasági mechanizmus adta lehetőségek felhasználásával/ egy fővel növekedett /31 fő/, a részfoglalkozású dolgozók óraszám pedig 33-ról 25-re csökkent. Bevételi előirányzatunkat túlteljesítettük.

Egyébként is kedvezőtlen munkakörülményeinket nehezítette az év I. negyedében megkezdett födémcsere /amely a II. emelet helyiségeit érintette elsősorban/, az építkezés áthúzódott a II. negyedévre. A födémcsere lebonyolítása után azonban lehetőségünk nyílt a reprográfiai üzem megfelelő elhelyezésére és a könyvtári raktárfelület viszonylag jelentős növelésére.

Az 1968. évi munkatervünkben a fejlesztés lehetőségei tekintetében két munkaterületet vettünk számításba: a reprográfiai tevékenységet és a tájékoztató szolgálatot. Az előbbi tevékenység mennyiségi és minőségi fejlesztését egyaránt előirányoztuk, az utóbbi munkaterületen a

minőségi fejlesztést tűztük ki célul. E két - munkatervben is kiemelt - célt elértük.

Néhány egyéb területen is fejlődést értünk el: növekedett a könyvtár olvasó és kölcsönző forgalma, jelentősen fejlődött a könyvtárközi kölcsönzés, tovább növeltük külföldi cserepartnereink számát; az eddiginél nagyobb eredményeket értünk el a könyvtárosképzésben és továbbképzésben - ez utóbbi vonatkozásban különösen ki kell emelni az OOKDK munkatársainak jelentős szakirodalmi tevékenységét.

Eredménytelenül próbálkoztunk azzal, hogy - az egészségügyi szervezés tantárgy keretébe építve - az Egészségügyi Minisztérium bevezesse az orvostanhallgatók szakirodalmi ismeretekre /bibliográfiai tájékozódás/ történő oktatását, hasonló javaslatunk az orvostovábbképzés tekintetében /az OTKI programjában/ szintén nem járt eredménnyel. Javaslatot dolgoztunk ki az orvosi könyvtárosok státusának, nomenklaturájának a Művelődésügyi Minisztérium régebben kiadott rendeletének megfelelő kialakítására, azonban az orvosi könyvtárosok e régóta sérelmezett problémájának megoldása kimaradt az Egészségügyi Minisztérium által 1968-ban kiadott új munkaköri utasításból. A kedvezőtlen besorolások és az alacsony fizetések miatt az év folyamán 18 könyvtáros hagyta el hálózatunkat.

Ami a könyvtári hálózat szakirodalommal való ellátását illeti, a devizakeretek megszűnése a deviza átszámítási kulcs egyidejű jelentős felemelése mellett, a könyvbeszerzések tekintetében kedvezőtlenül hatott. Ed-

dlgi tapasztalataink szerint a szakfolyóiratok megrendelése lényegében az előző évi keretek között maradt, a szakkönyvek tekintetében azonban a megrendelt művek száma az előző évinek csupán 2/3 részét érte el.

II. Az egyes munkaterületeken végzett tevékenység

1. Vezetés, igazgatás

Az Országos Orvostudományi Könyvtárügyi Tanács /OOKT/ az év folyamán a következő kérdéseket vitatta meg:

az OOKDK jelentése az 1967-ben végzett munkáról;

az OOKDK 1968. évi munkaterve;

az orvosok szakirodalmi és tájékoztatási igényeinek vizsgálata /összefoglaló jelentés az 1964-ben megkezdett széleskörű felmérésről/;

jelentés a Fővárosi Könyvtári Tanács működéséről;

a könyvtárak és a könyvtárosok helyzete és problémái hálózatunkban;

elemzés a kecskeméti Megyei Kórház könyvtárának kölcsönző forgalmáról;

a Baranya megyei orvosok időmérlege; a Baranya megyei orvosok olvasási szokásai;

utasítás tervezet az orvosi könyvtárosok szakképzettségéről.

Az üléseken elhangzott javaslatok alapján az OOKDK igazgatója elkészítette és eljuttatta a megfelelő előterjesztéseket az illetékesekhez.

Az OOKDK vezetősége az év folyamán rendszeresen - általában két hetenként - tartotta üléseit, amelye-

ken megtárgyalták az Intézet tevékenységével, a folyó munkával kapcsolatos kérdéseket.

A külföldi kapcsolatok ápolása, a nemzetközi szervezetek munkájában való részvételt illetően: az OOKDK igazgatója folyamatosan tevékenykedett az IFLA és a FID keretében, ez utóbbi szervezet magyar nemzeti bizottságának tagjaként. Közleménye jelent meg az INSPEL /az IFLA Szakkönyvtári Szekciójának folyóirata/ 1968. 1. számában a magyar orvosi szakkönyvtári hálózatról. A III. Nemzetközi Orvosi Könyvtáros Kongresszus előkészítő bizottsága /a Kongresszust 1969. májusában rendezik meg/ felkérte a Kongresszus előkészítésében közreműködő nemzetközi kapcsolatok bizottságában való részvételre. E bizottság tagjaként egy magyar könyvtáros delegáció szervezésének előkészítésével, valamint a kongresszus propagálásával foglalkozott. Az OOKDK igazgatója a NSZK könyvtári szerveinek meghívására tíz napos tanulmányuton vett részt a NSZK-ban, ahol számos orvosi könyvtárat látogatott meg.

Dr Szepesi Zoltánné, a hálózati - módszertani osztály vezetője a csere egyezmény keretében két hetes tanulmányuton járt a Szovjetunióban, elsősorban a moszkvai orvostudományi dokumentációs és információs központ munkáját tanulmányozta.

Juniusban sor került a szocialista országok orvosi tájékoztatási intézményeinek első szakmai tanácskozására. Ezen a megbeszélésen - amelynek célja a szocialista országok megfelelő intézményei közötti együttműködés ki szélesítése volt - az OOKDK igazgatója és dr Szepesi Zoltánné osztályvezető vett részt. A tanácskozás a folya-

matos együttműködésen alapuló tevékenység alapjait rakta le.

1968-ban számos külföldi vendég látogatta meg az OOKDK-t az itt folyó munka tanulmányozása céljából. Vendégeink a következők voltak: K.S.Nagarajan /India/, D.E. Roy /USA/, I. Goranov /Bulgária/, J. Germann-Röbel /NDK/, M. Anasztazova /Bulgária/, H. Borngässer /NSZK/ és M.Kowalewska /Lengyelország/.

Az oktató és tudományos filmdokumentációnk az év folyamán stagnált. Kölcsönző forgalmunk alakulása: 93 felle filmből /az állomány azonos a tavalyival/ 145 kölcsönzést bonyolítottunk le /1967-ben 102 kölcsönzés volt/. Filmkölcsönző szolgálatunk továbbra is ingyenes.

Az OOKDK igazgatója folyamatosan szerkesztette az Orvosi Hetilapban megjelenő Horust, amelyből az év folyamán 26 szám jelent meg.

2. A hálózati és módszertani munka

Az instruktork munkában az elmúlt évhez képest jelentős csökkenés következett be az osztály egyik munkatársának hosszabb ideig tartó betegsége, egy másik munkatársnak /Torday Aliz/ az Intézettől való távozása következtében. 56 kiszálláson /1967-ben 101/ 92 hálózati könyvtárat /1967-ben 189/ látogattak meg. Torday Aliz helye jóideig betöltetlen volt, míg helyére megfelelő munkatársat találtunk Kominka László személyében, aki szeptember 1-vel lépett az osztály kötelékébe. Az érdemleges instruktork munkából tehát nem tudta kivenni a részét annál kevésbé minthogy egyetemi tanulmányai végeztével decemberben államvizsgázott.

A hálózatban - az előző évekhez képest - említésre érdemes fejlődés nem volt tapasztalható. Egyetlen könyvtár kapott új helyiséget /Keszthely, Városi Kórház/ és csupán a DOTE Központi Könyvtárának tájékoztató tevékenysége mutat érdemleges fejlődést. /Kiadták az 1965-67. évekre vonatkozó könyv-gyarpodásjegyzéket és negyedévenként sokszorosítva kiadják az új szerzemények jegyzékét./

A nagyobb könyvtárak - számszerint 46 - vállal, mint az előző évben is, irodalomkutatót, témabibliográfiák összeállítását. 20 könyvtárban folyik témafigyelés: a könyvtáros a beérkező dokumentumokat abból a szempontból is feldolgozza, hogy mi érdekli belőlük az intézet kutatóit. 35 könyvtárban végeznek fordítást, kivonatolást, referálást az intézet vezetősége által kijelölt témakörben, folyóiratokból.

Könyvtáraink helyiségeinek és berendezésének fejlesztésére nem került sor. Ennek a stagnálásnak véleményünk szerint két fő oka volt 1968-ban. Az egyik az új gazdasági mechanizmussal kapcsolatban tapasztalható óvatosság /ami számos tanácsi intézménynél a költségvetés csökkentésében mutatkozott meg/, és a beruházási tendenciák általános korlátozása. A másik az, hogy könyvtáraink jelentős része az elmúlt 8 év során megkapta a minimális /és jónéhány intézményben nem is csak minimális/ fejlesztést; a további fejlesztést az intézmények vezetői nem sorolják az égető feladatok közé. /Az egészen természetes, hogy a betegellátás a legfontosabb./

Könyvtárosképzésünk terén:

- négy szaktanfolyamunkon /2-2 első illetve második/ 75 könyvtárost képeztünk /közöttük 19 más hálózatiból/. Végzős tanfolyam ebben az évben nem volt.

- két alapfoku tanfolyamot tartottunk /Szegeden és az István kórházban/ 14 illetve 8 hallgatóval.

- az OOKDK könyvtárosai és dokumentalistái számára 10 alkalommal tartottunk szakirodalmi referáló ülést.

- négy továbbképző előadást tartottunk, amelyekre meghívtuk a Budapesten és a közeli vidéken működő szakkönyvtárosokat.

- Szegeden tapasztalatcsere-tájéraztekezletet tartottunk a Csongrád, Bács-Kiskun és Békés megyei könyvtárosok és orvostanácsadók számára és részvételével. A résztvevők száma mintegy 70 volt.

Az Orvosi Könyvtáros c. módszertani folyóirat szerkesztését Torday Aliztól dr Szepesi Zoltánné vette át.

A hálózati-módszertani osztály munkatársai rendszeresen résztvettek a KMK és egyéb könyvtári szervezetek szakmai megbeszélésein; folyamatosan szerkesztették a folyóiratok központi katalógusát /az 1969 évi megrendelések kapcsán e katalógus 223 új törzslappal bővült/; folyamatosan szolgáltatták a Külföldi Könyvek Országos Gyarapodás jegyzéke számára a szakozott katalógus cédulákat /az év folyamán 4235 darabot adtak át az OSZK-nak/, és ugyanebből az anyagból gyarapították a könyvek központi katalógusát az osztályon, a hálózati könyvtárak nyilvántartását lyukkártyára is feldolgozták, így az információ bármely a könyvtárakra vonatkozó kérdésről igen egyszerűvé vált. Szétosztották az

1968-ra vonatkozó statisztikai levek kitöltéséhez szükséges munkanaplókat.

Aml a hálózat szakirodalommal való ellátottságát illeti: a folyóiratok tekintetében az előző évi volumen gyakorlatilag változatlan, a hálózat 6650 folyóirat példányra fizetett elő /1967-ben 6720 példány/, a könyvbeszerzés tekintetében azonban elég jelentős visszaesés tapasztalható, a megvásárolt könyvek száma 4235 volt /1967-ben 6030/.

3. A könyvtári osztály munkája

Az OOKDK könyvtára az év folyamán 842 könyvvel gyarapította állományát /1967-ben a könyv gyarapodás 833 darab volt/. A kurrens folyóiratféleségek: 518 /1967-ben 503/. Folyóiratállományunk nagyobb része nemzetközi csere vagy ajándékozás útján kerül könyvtárunkba: a gyarapodás vétel útján 229 féleség, ajándékképpen 41 féleség és cseretevékenység eredményeként 248 féleség.

A folyóiratféleségek megoszlása a kiadás helye szerint:

	1967-ben	1968-ban
magyar	106	104
szovjet	82	81
népi demokratikus	153	164
tőkés	162	169
összesen	503	518

Nemzetközi cserekapcsolataink az év folyamán 18 partnerrel bővültek /13 tőkés és 5 szocialista országból/. Cserepartnereink száma 164 /1967-ben: 146/. Cseretevékenységünk gazdaságilag is előnyös: a kapott irodalom értéke csaknem 28.000.-- Ft, a cserében kiküldött irodalomé 19 000.-- Ft.

Könyvállományunk gyarapodása túlnyomó mértékben köteles példányokból, valamint ajándék és csereképpen kapott művekből adódott. A 842 kötetből mindössze 79-et vásároltunk. A gyarapodás több mint fele kötelespéldány: 424 mű.

A könyvállomány az év végén 9862 mű 660.993.--Ft értékben, a folyóiratállomány 4397 kötet 820.552.-- Ft értékben.

Folyóirat állományunk adatait kétsoros peremlyukkártyára dolgoztuk fel. Ezáltal számos adatról egyszerűen és gyorsan tudunk felvilágosítást adni.

A fődémcsere okozta nehézségek ellenére /amelyek megnehezítették az állomány mozgatását és hozzáférhetővé tételét/ fejlődött az olvasó és kölcsönző szolgálatunk is. A helyben olvasás és kölcsönzés adatairól az alábbi táblázat tájékoztat:

év	<u>olvasók</u> <u>száma</u>	<u>kölcsönzők</u> <u>száma</u>	<u>helyben olvasott</u> <u>művek száma</u>	
			könyv	f.i.
1967	4130	1920	1698	15.420
1968	4697	2759	1754	17.050

év	<u>kölcsönzött</u> <u>művek száma</u>	könyvtárközi kölcsönzés
	könyv. f.i.	
1967	1239 3936	712
1968	1248 5730	1092

Jelentősen emelkedett a kölcsönzők száma /40 % körül/, a kölcsönzött folyóiratok száma/40 % körül/ és a könyvtárközi kölcsönzés.

A fotolaboratórium munkájából származó bevétel 12.384.--Ft volt /1967-ben 30.000.--Ft/. A fotoszolgálat a fűdémcsere miatt csak a II. negyedévben kezdett működni. Ezen kívül - a reprográfiai üzem kialakítása kapcsán- a fotós munkaidejének felét a sokszorosításra fordította. Ennek következtében csak nagyon korlátozott mértékben tudtunk fotokópiái munkákat vállalni, a fotokópia szolgáltatásunk az előző évhez és a tervünkhöz képest is kevesebb lett. Valamelyest csökkent a megrendelések száma is. Az adatok a következők: a megrendelők száma 361 /1967-ben 398/, mikrofilm kockák száma 8262 /1967-ben 8138/ és a fotókópiák száma 965 /1967-ben 4977/.

A szóbeli tájékoztató tevékenység jelentősen növekedett, az előző évi 2124-ről 4934-re emelkedett. Ez a szolgálat az utóbbi években évről-évre megkétszereződik.

Főlöspéldánycsere tevékenységünk keretében 13 jegyzéket köröztünk a hálózatban, ebből 2 volt saját folyóirat főlöspéldány jegyzék több mint 7000 tétellel. A kötelespéldányokból szétosztottunk 799 magyar, 619 idegennyelvű könyvet és 698 aprónyomtatványt.

4. Dokumentációs-információs tevékenység

A Magyar Orvosi Bibliográfiából az év folyamán az 1967. évf. 4,5 és 6. száma valamint az 1968. évf. 1 és összevont 2-3 száma jelent meg. Kéziratban elkészült a 4. és 5. szám is.

Megjelent a MOB 1965. évfolyamának pótlólag készített tárgymutatója és folytattuk az 1963-67 évek kumulatív mutatóinak összeállítását.

A Hungarian Medical Bibliography 1966. évfolyama /két kötetben/ jelent meg, ez most már - eltérően az eddigi évfolyamoktól - a közleményeknek nem csak a bibliográfiai adatait tartalmazza, hanem a közlemények nagy részének rövid kivonatát is. Elkészült az 1967. évfolyam kézírata.

A Tuberkulózis és Tüdőbetegségek Referáló Szemléből 3 szám, a Rheumatológia és Balneológia Referáló Szemléből 2 szám, a Gyógyszerészeti és Gyógyszertérapiás Dokumentációs Szemléből 3 szám jelent meg az év folyamán. A könyvbeszerzések megkönnyítése céljából kiadott Tájékoztatóból 4 szám jelent meg.

Nem jelent meg a tervezett anaesthesiologiai cikkgyűjtemény két száma, mivel a Magyar Anaesthesiologiai és Reanimációs Társaságtól nem kaptuk meg a kéziratokat. Töröltük tervünkben a Magyar Szemészet Retrospektív Bibliográfiáját /az 1945 előtti időszakról/, mert nem mutatkozott iránta érdeklődés, igen kevesen nyilvánították megrendelési szándékukat.

A tájékoztató munka keretében 43 témát figyeltünk a gyors tájékoztató szolgálatban, egy-egy témára az előfizetők száma 8-47 között mozgott, összesen 259 előfizető 771 példányra fizetett elő, egy-egy témára tehát átlag 18 előfizetés jutott. A témafigyelő szolgálat keretében 22 témát figyeltünk; a sportegészségügyi téma figyelését - érdeklődés hiányában - beszüntettük. Egy-egy témára az előfizetők száma 16-92 között mozgott, 371

előfizető összesen 820 példányra fizetett elő, egy-egy témára tehát átlag 22 előfizetés jutott.

A felkérésre végzett irodalomkutatás /bibliográfiák összeállítása/ a tervezett keretek között folyt. 407 bibliográfia készült nem egészen 9 500 tétellel. Egy bibliográfiára jutó átlagos tételszám 23,3, vagyis 20-nál több.

Folytattuk a Medicinszkij Referativnűj Zsurnal számára a hazai szakirodalom referálását, mintegy 800 referátumot küldtünk a moszkvai szerkesztőségnek. /Az előző évekhez képest az irodalmat jobban válogattuk./

Az év folyamán 4907 oldal terjedelemben 406 közleményt fordítottunk le, 500 oldal terjedelemben megrendelésre vállaltunk fordítást. E szolgáltatás iránt nagy volt az érdeklődés, de béralap hiányában nem végezhattünk nagyobb volumenű munkát.

2375 fordításról és 517 témabibliográfiáról szolgáltunk másolatot a megrendelőknek, ez valamelyest elmarad a tervben kitűzött adatoktól, az elmaradás okát annak tulajdonítjuk, hogy a "Gyógyszereink" c. folyóirat 4 számából - anyagtorlódás miatt - kimaradtak a fordításaink és témabibliográfiáink címeit közlő jegyzékek, így kevesebb lett a megrendelők száma is.

5. Reprográfiai tevékenység

Reprográfiai üzemünk megszervezése kapcsán /az üzem vezetésére Dufla Istvánné kapott megbízást/ átcsoportosítást hajtottunk végre. A létszámot egy gépmesterrel növeltük Petrenka János személyében. Valamennyi gépirónőt ebbe a csoportba osztottuk be, akik a reprog-

ráfiai gépelésen kívül egyéb gépelési munkákat is végeznek /pl. fordításmásolás/. A csoport munkájában vesz részt a fényképészünk is munkaidejének nagy részével.

A csoport teljesítményét a következő adatok szemléltetik.

Sokszorosítás céljára xerox-rotaprint eljáráshoz legépeltek 2189 oldalt.

Sokszorosításhoz stencilre gépeltek 3227 oldalt.

Sokszorosítás xerox-rotaprint eljárással 1281 oldal. /Sokszorosításra vár 1119 oldal./

Sokszorosítás stencillel 3373 oldal.

A stencilezett anyagok átlag példányszáma 100 körül mozog, a rotaprint anyagoké 160 körül. A kis példányszám miatt nem maga a lehúzás, hanem a lemezek ill. stencilék gépre illesztése és az egyéb járulékos munkák képezik az időigényes munkafolyamatot. Az üzemi munka első évének tapasztalata szerint szűk keresztmetszet mutatkozik a sokszorosítás terén.

6. Gazdasági munka

A Gazdasági Hivatal ellátta a költségvetés végrehajtásából folyó feladatokat, valamint az OOKDK működésével kapcsolatos feladatait.

Az Eü.Min. II. főosztályának javaslatára előkészítettük az 1969.jan. 1-vel életbe lépő racionalizálást, amely szerint az OOKDK számviteli munkáit az Egészségügyi Szakiskolák Központja veszi át. Az OOKDK-ban a gondnok /Glósz Imréné személyében/ látja el a szükséges tennivalókat.

III. Az OOKDK munkatársainak képzése, oktató tudományos és szakirodalmi tevékenysége

Az intézet munkatársai közül esti egyetemre járt 3 fő, államvizsgázott 1 fő. Könyvtárosképző szaktanfolyamra járt 3 fő. Ideológiai képzésben részesült 20 fő, propagandistaként működik 2 fő, szakmai oktatás keretében nyer ideológiai képzést 5 fő.

A könyvtárosképző szaktanfolyamon oktatóként működik 8 fő.

Az alábbi munkatársak készítettek publikációkat:

Fehérvári Tiborné: Az orvosi könyvtárügy hazánkban.
Orv.Könyvtáros, 1967, 7, 4, 220-229.

Fehérvári Tiborné: Régi és új folyóiratok BAZ Megye
orvosi könyvtáraiban. Könyvtáros, 1968, 9, 567.

Jantsits Gabriella: Az 1967. évi tőkés folyóirat rendélések tapasztalatai. Orv.Könyvtáros, 1967, 7, 4, 274-277.

Jantsits Gabriella: A Kultura elleni panaszok. Orv.Könyvtáros, 1967, 7, 4, 288.

Jantsits Gabriella: Külföldi folyóiratok nyilvántartása optikai lyukkártyákon. Orv. Könyvtáros, 1968, 8, 1, 56-60.

Jantsits Gabriella: Az orvosi könyvtárhálózat Fővárosi Könyvtári Tanácsának működése. Orv.Könyvtáros, 1968, 8, 1, 74-76.

Láng Péter: A Pécsi Orvostudományi Egyetem tudományos munkásságának bibliográfiája 1945-1966.
Orv. Könyvtáros, 1967, 7, 4, 281-282.

- Láng Péter: A Szegedi Orvostudományi Egyetem két évkönyvéről. Orv.Könyvtáros, 1968, 8, 1, 70-72.
- Németh Béla: A magyar orvosi irodalom referáltsága a Medicinszkij Referativnij Zsurnalban. Orv. Könyvtáros, 1967, 7, 4, 261-273.
- Németh, Béla - Szepesi, Mária: Untersuchung des Bedarfs an Fachliteratur und Information der ungarischen Ärzte in 1964. Nachrichten für Dokumentation, 1968, 19, 6, 242-246.
- Szepesi Zoltánné: Az orvosi tájékoztatás különböző formái és a szakirodalom egyéni feldolgozó módszerei. Orv.Könyvtáros, 1967, 7, 4, 240-251.
- Szepesi Zoltánné: Az orvostudományi könyvtári hálózat fejlődéséről. Orv.Könyvtáros, 1968, 8, 1, 15-21.
- Szepesi Zoltánné: Egy hálózat nyilvántartása - kézi válogatású lyukkártyán. Könyvtáros, 1968, 12, 733-734.
- Szepesi Zoltánné - Wagner Imre: Interju 104 orvossal. Egészségügyi Dolgozó, 1968, 5, 6.
- Székely Sándor: Das medizinische Bibliothekswesen in Ungarn. INSPER, 1968, 1, 6-8.
- Székely Sándor: A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum. Orv.Hetil. 1968, 26, 1437-1439.
- Székely Sándor: Henry Dale. Orv.Hetil. 1968, 38, 2113-2114.
- Székely Sándor: Miért nem ismerték fel Semmelweis felfedezését még a 60-as években sem? Commun. Bibl.Hist.med.hung. 1967, 43, 93-100.
- Székely Sándor: Orvosi szakkönyvtárügyünk helyzete és fejlesztésének lehetőségei. Magyar Tudomány, 1968, 2, 116-120.

Az OOKDK munkatársai által készített egyéb tanulmányok, szakmunkák, stb.:

Jantsits Gabriella: Tárgyszójegyzék és osztályozási utmutató orvosi könyvtárak számára.

Jantsits Gabriella: Az orvosok egyéni dokumentációja.
/Tanulmány a KMK tapasztalatcsere akciója keretében. Díjat nyert./

Jantsits Gabriella: A kecskeméti megyei kórház olvasási viszonyai /folyóirat kihasználtság/.

Jantsits Gabriella: Zsámboki János ikonográfiája /Előadás a Semmelweis ünnepi hét keretében/.

Fehérvári Tiborné: Az orvosi könyvtári hálózat könyvtárosképző szaktanfolyamainak értékelése.

Szepesi Zoltánné: 20 éves a magyar orvostudományi tájékoztatási központ.

Szepesi Zoltánné - Wagner Imre: A Baranya megyei orvosok időmérlege.

Szepesi Zoltánné - Wagner Imre: A Baranya megyei orvosok olvasási szokásai.

IV. Az OOKDK munkájának mérőszámai

	terv	tény
1. Irodalomkutatás /bibliográfiák száma/	400	407
2. Irodalomkutatási bibliográfiák tételszáma	10000	9475
3. Irodalomkutatásról adott másolatok száma	600	517
4. Fordítások darabszáma	400	406
5. Fordítások oldalszáma	3500	4907
6. Kötelezpéldányként kapott fordítások "	300	176
7. Fordításmásolatok szolgáltatása /darab/	2500	2375

	terv	tény
8. Referátumkészítés magyar szakirodalomból	1000	2123
9. Referátumkészítés külföldi "	3000	3284
10. Referátumok fordítása idegen nyelvre	1500	1552
11. Témafigyelést megrendelők száma	300	371
12. Témafigyelésben figyelt témák száma	22	22
13. Témafigyelésben szolgáltatott referátumok száma	3000	3284
14. Gyorstájékoztatót megrendelők száma	250	514
15. Gyorstájékoztatóban figyelt témák száma	43	43
16. Gyorstájékoztatóban szolgáltatott adatok száma	10000	10673
17. Szóbeli tájékoztatások száma	3500	4934
18. A könyvtárból kölcsönzők száma	1800	2759
19. Kölcsönzött dokumentumok száma	4800	6978
20. Helyben olvasók száma	3500	4697
21. Helyben olvasott dokumentumok száma	14000	18804
22. Fotolaboratóriumnak adott megrendelések száma	150	361
23. Elkészített mikrofilm kockák száma	2500	8262
24. Elkészített fotokópiák száma	2000	965
25. Kiadványok félesége	12	13
26. Kiadványok példányszáma	7800	5055
27. Kiadványok oldalszáma		3672
28. Sokszorosított oldalszám	1466000	815529

Fordítások hasznosítása

és a könyvtári aprómunka racionalizálása

Folyóiratunk két alkalommal közölt tanulmányokat a nem hagyományos ("egyéb"), dokumentumok feltárására és kezelésére vonatkozóan. Emlékeztetőül közöljük a két cikk adatait:

Jantsits Gabriella: Egyéb dokumentumok kezelése és feldolgozása az orvosi könyvtárakban. Orv. Könyvtáros, 1966, 6, 4, 337-348.

Arató Lászlóné: Tárgymutató - egyéb dokumentumok feltárására. Orv. Könyvtáros, 1968, 8, 2, 109-114.

a szerkesztő

- . - . -

Számomra ismeretlen területen dolgozó kollégáknak számolok be a fordítások hasznosítására alkalmazott módszereink tapasztalatairól és az ennek kapcsán végrehajtott munkaracionalizálásról, ezért előljáróban kell tisztáznom azt, hogy tervezőintézeti műszaki könyvtáros vagyok, (az Általános Épülettervező Vállalatnál), a nálunk kialakult gyakorlat tehát sajátos problémáinkat tükrözi. Ez a sajátosság azonban - érzésem szerint - a kérdés elvi részét nem érinti. A fordítások problematikája minden szakkönyvtár számára azonos feladatok megoldását jelenti.

Korunk legégetőbb problémái közé tartozik valamely terület irodalmának világszínvonalon történő követése és

az időhiány. Ezért lett életszükséglet a szakkönyvtárak számára a dokumentáció-központu szemlélet elsajátítása és kialakítása. Bár a műszaki haladás és a technika hallatlan iramu fejlődése elhárította a tudományok elterjedésének útját álló akadályokat, a nyelvi nehézségeket még fokozta és új fogalmak, szakkifejezések egész sorát hozta létre.

Minden könyvtár fenntartó intézménye munkatársait szolgálja, nyilvánvaló tehát, hogy feladata ennek az együttesnek az informálása. Egy szakterület haladásának irányát legjobban a terület szakfolyóiratai tükrözik. Az utóbbi évtizedekben egy-egy terület fejlődése ugrásszerűen meggyorsult, a tájékozási igény ugyanakkor differenciáltabbá vált. A szakmai fejlődéssel párhuzamosan az információk mennyisége megsokszorozódott. Ezek naprakész követése azonban még specializálódásuk és differencializálódásuk mellett is megoldhatatlan feladat elé állítja a szakembereket és nem feledkezhetünk meg a nyelvi akadályokról sem: ezen a területen tudnak a szakkönyvtárak legtöbbet segíteni felhasználóiknak. Ezért lett központi fontosságú kérdéssé a fordítások beszerzése és hatékony feltárása. Ezek általános szempontok, amelyek minden területen egyformán jelentkeznek, de ez tette számunkra is kötelezővé a fordítások hasznosításával való foglalkozást.

Munkánk érzékeltetése végett néhány tájékoztató adatot közölnöm kell. A könyvtár állománya 18.000 kötet, a vállalat létszáma kb. 600 fő, ebből tényleges olvasó 560. A könyvtárban hárman dolgozunk, két középfoku végzettségű könyvtáros és egy kezdő gépiró. Nyitvatartási idő:

8-¹/₂ 5, tehát az egész napi forgalom mellett kell a beszerzés, feldolgozás és tájékoztatás minden munkáját el-
látni. Ezek a reális adottságok a fordításokkal kapcsolat-
ban 3 kérdéscsoport tisztázását tették szükségessé,

- 1./ beszerzés
- 2./ feltárás - propaganda
- 3./ munkaidő biztosítása

1./ A beszerzés

Házon belüli fordítóink nincsenek, a fordítások be-
szerzésével tehát az országos és tárcaközponti szerve-
inkre /OMKDK - ÉTK/ hagyatkozunk. A szerzeményezés
alapbázisa a könyvtárnak járó szakfolyóiratok szelektált
cikkei, könyvrészletek, az OMKDK-tól és ÉTK-től ren-
delt "Elkészült fordítások jegyzéke", valamint a referáló
lapok annotációi alapján kiválasztott anyagok. Tartalmilag
igen széles skálát ölelnek fel, vezetéselméleten, szerve-
zésen, munkalelektanon kívül szakterületünk alap- és
részletkérdésein át a tájékoztatás korszerű technikájáig
minden megtalálható.

A szakfolyóiratok tartalomjegyzék-fordítását is tárca-
központunktól, az ÉTK-től rendeljük, csak néhányat ké-
szítenek KISZ fiataljaink társadalmi munkában.

A fordítási igényeket - a munkákat és a perspekti-
vikus feladatokat legjobban ismerő szakember - a vállalat
főmérnöke dönti el. Ugyanakkor mintegy elsőbbségi joggal
kijelöli azok konkrét körét is, akiknek a fordításokra mun-
kájuk jobb elvégzéséhez szükségük van. Ezt a rendelés-
másolaton jelöljük, és beérkezésük után a forgalmi karto-
non sorrendben előjegyezzük.

2./ A feltárás módja - Propaganda

A feltárás módja

"A tudást csak az őrzi - aki továbbadja". Ez az axióma fokozott mértékben érvényes napjaink könyvtárosaiba. Érvényessége vitathatatlan, de jó megoldása munkánk legnehezebb területét is jelenti. A fordítások újfajta dokumentumtipust képviselnek könyvtárainkban, hasznosításuk új típusú feltárást igényel. Ezt jellegük - heterogén voltuk - teszi szükségessé. Tartalmi összefoglalójuk nincs, részkérdéseket tárgyalnak. Bár költségkihatásuk igen nagy, még a leggondosabban válogatott fordítások is igen sok meddő információt tartalmaznak. Címük legtöbb esetben legfeljebb a cikk tárgyára nézve jellemző, osztályozásuk a cím alapján egyáltalán nem dönthető el.

A feltárás módját illetően ehhez a tényhez kellett igazodnunk.

Azt tudtuk, hogy cím alapján a legtökéletesebb visszakereső rendszer sem képes biztosítani a kapott válasznak még megközelítő pontosságát sem. Megoldást tehát csak az analitikus tartalmi feltárás hozhat. Ezért az analitikus UNITERM módszerű fénylyukkártya rendszer mellett döntöttünk, mely viszonylag kevés munkaráfordítással többdimenziós feltárást biztosít. Ennek előnyei:

- a./ Első és el nem hanyagolható jó tulajdonsága, hogy aránylag kicsi a hely-, beruházás- és költségigénye.
- b./ A legkülönbébb fogalmi összefüggésekben differenciáltan biztosítja a visszakeresést.

Rugalmas, átalakítás nélkül bővíthető. Nem igényel külön kódolást.

- c./ "Üzemkész" állapotban van, mert a kartonokat csak a dokumentum számok kijegyzésének idejére kell kiemelni.
- d./ Jelentősen csökkenti a katalóguskartonok mennyiségét, munkaigénye tehát viszonylag csekély. A munka kezdetekor gyors iramban nő a kartonok száma, ezek mennyisége meghaladja a művekét. Később számszerűleg kiegyenlítődnek, a művek száma egyenlő lesz a fogalmakéval. Végül a fénylyukkártya száma egyre jobban elmarad a művek mögött. Oka ennek a jelenségnek az, hogy a deskriptor készlet már pár száz publikáció esetén is szükséges, ugyanaz a készlet azonban később már igen lassan bővül.
- e./ Folyamatosságát - munkaszervezéssel - aránylag egyszerűen lehet biztosítani.

Üzemeltetésének normái: egy lyukasztó teljesítménye 750 lyukasztás/munkanap. Időszükséglete: 1000 dokumentumból 4 vezérszóval átlag 10 mp alatt lehet kiválasztani a relevánsokat (az éppen szükséges dokumentumokat).

A fordítás olyan dokumentumtípus, amelynek erkölcsi avulását több tényező befolyásolja. Selejtezése ezért szükségszerű. Ebben a rendszerben ez nem okoz problémát, hiszen közvetett visszakeresést tesz szükségessé. Erre a célra mi egyszerűsített címleírásos katalóguskartont használunk, amelynek hátoldalára rávezetjük a doku-

mentum tartalmából válogatott deszkriptorokat. Így ezek alapján. - ha szükséges - a fénylyukkártyából minden további nélkül ki tudjuk iktatni a kilyukasztott pozícióhelyet a selejtezett fordítások deszkriptorai alapján.

750 fordítást 1100 deszkriptorral dolgoztunk fel: egy fordításra átlagosan 8-10 deszkriptor jut.

A tárgyszó-jegyzéket (deszkriptor-jegyzéket) nem előre készítettük el, a feldolgozott anyag hozta létre és szélesítette ki. 1962 óta végzünk analitikus feltárást, kezdetben a szinonimák és homonimák elkerülésére a vállalat főmérnökével rendszeres megbeszéléssel alakítottuk ki a szakmai szempontok szerinti elveket. 10.000 pozíciós fénylyukkártyával dolgozunk, ahol a pozíciók helye a feltárt dokumentum elméleti szintjét indirekte jelzi. A fordítások például 0001-2000 pozícióig jelentkeznek, tehát a fénylyukkártya első és második sorát foglalják le. Téma-keresés esetében a fénylyukkártya világító pozíciói, aszerint, hogy melyik mezőben jelentkeznek, már indirekte arra is feleletet adnak, hogy foglalkozik-e a keresett témával a legkorszerűbb dokumentumtípus, a fordítás.

A feltárási hatékonyságát háromféle utaló használatával növeljük. Lásd= szinonimák; lásd még= alá-fölé rendelés; vedd össze= asszociatív vagy oksági kapcsolat. Az utalók száma a deszkriptorok számának kb. 80 százaléka. Az utalók elkészítése rendkívül hasznos munkának bizonyult.

Tapasztalat: A felhasználók könnyen megszokták. Kombinatív lehetőségén túlmenően az utalók ötletébresztő szerepét mindannyian kiemelik. Vizuális hatása, játékosága miatt összehasonlíthatatlanul jobban szeretik minden

hagyományos katalógusnál. A könyvtár szempontjából a feltárássra fordított idő sokszorosan megtérül a visszakeresés során. Gyorsinformáció azonnal, irodalomkutatás 1-2 óra alatt lebonyolítható. A könyvtár részére a negatív információ is komoly időnyereséget jelent. /Nincs róla anyag./

Folyamatosság: A könyvtár csak a feltárást végzi. A lyukasztás és az esetleges új deskriptorok megírását az OMKDK-val kötött szerződésünk alapján - havonta egyszer - a helyszínen végzik. Ennek módszere: a közvetett visszakeresésű katalóguskarton hátára felvezetett pozícióhely alapján lyukasztják be a deskriptorokat. Új deskriptort aláhúzással jelölünk, azt a helyszínen írják meg. Ugyanigy történik az utalók folyamatosságának biztosítása is. 8 hónapos gyakorlatunkban ez a módszer - eltekintve a kezdeti nehézségektől - szinte hibátlanul működik.

Propaganda

Az analitikus feltárással azonban csak a szükséges előfeltétel, a hasznosítás kérdését önmagában nem képes megoldani. Nálunk erős propagandát is igényelt. Ugy vélem azonban, ez a műszaki értelmiség jelleméből adódik, tudomásom szerint a tudományos kutatók ezt a dokumentumtipust nagyon kedvelik. Éppen ezért a nálunk alkalmazott propaganda módszereket csak nagy vonalakban említeném meg.

2.1 Adresszált irodalmi forma: a főmérnök által konkrét nevekre történő előjegyzés. Ennek komoly pszichikai hatása van.

2.2 Az új beszerzésekről negyedévenként szét-sugárzó tájékoztatást adunk szakági bontásban, és ebben a tájékoztatóban elsőként mindenhol az időszak alatt beszerzett új fordítások találhatók. Tapasztalati tény, hogy a fordítások forgalmát ez a kiadvány ugrásszerűen megemeli.

2.3 Ankétot tartottunk, különösen fiatal mérnökeinkkel, és itt alakítjuk az ő igényeiknek megfelelő beszerzést és feltárást.

2.4 Könyvtárklubot hoztunk létre, ahol a szakma legjobbjai bizonyos időközökben szakáganként ismertetnek néhány fontosabb könyvet és fordítást.

3./ Munkaidő biztosítása. Az egyéb könyvtári munkák racionalizálása

Fénylyukkártya rendszerű tájékoztatásunk nemcsak a fordítások feltáráására szolgál. Ezenkívül még három dokumentumtipust és közel 80 folyóiratféleséget is ebben a tájékoztatási rendszerben dolgozunk fel. Mindezek a munkák analitikus feltárást igényelnek, és ez természetesen igen munkaigényes. Az ehhez szükséges időt meg kellett teremtenünk. Ezért vált szükségessé a könyvtár minden munkafázisának felülvizsgálata és racionalizálása. A munkafázisokat a munkák jellegének megfelelően 3 csoportra osztottuk.

3.1 Önkiszolgálás általánossá tétele

3.2 Adminisztratív munkák

3.3 Folyamatos ismétlődő munkák

3.1 Önkiszolgálás általánossá tétele

Az önkiszolgálás elvének konzekvens és tervszerű keresztülvitelét évek óta próbáljuk megvalósítani. Ez egyrészt kétségtelenül időmegtakarítást jelent a könyvtár dolgozóinak, de ezen túlmenően aktívabbá teszi a könyvtárat igénybevevő olvasókat és rejtett célja, hogy konzekvens végrehajtása igen precíz rendtartásra kényszerít minden könyvtárt. Bevezetése elsősorban a könyvtáros aktivitásán múlik. Kezdetben a felhasználók bizonyos idegenkedéssel fogadták, de igen hamar némi büszkeséggel vették tudomásul, hogy minden nehézség nélkül maguk tudnak keresni.

Tájékoztatás: Fénylyukkártya rendszerünk is önkiszolgáló módon működik. A tároló szekrény és az átvilágító berendezés házilag készült el. Miután Az Orvosi Könyvtáros nyomdatechnikája a fotók közlését nem teszi lehetővé, a berendezést vázlatos rajz alapján kíséreltük meg érzékelteni. (Lásd az 1. ábrát.)

A fénylyukkártya kartonok a nagy tároló fiókokban vannak, a fiókok elején a kartonoknál valamivel hosszabb színes plexiüveg lapok azt a célt szolgálják, hogy a kiemelt kartonok helyét a felhasználók ezekkel jelzik. Így visszaosztásnál a fénylyukkártya kartonokat csak abc sorrendbe kell rendezni és utána a jelzetek helyére visszaosztani. Ezáltal a keresés és a visszaosztás önkiszolgáló, külön rendezést, gondozást nem igényel.

Raktározás: Az analitikus feltárás igen erősen megnövelte folyóirat forgalmunkat is. Ezen a vonalon az önkiszolgálást úgy oldottuk meg, hogy két regiszterrel dolgo-

zunk. Egyik a kurrens, másik a kötött állományt dolgozza fel a folyóiratok alapján. A kurrens állományt 6 fő-csoportra osztottuk, minden fő-csoportnak betű és számjele van. /Építészet = E, Gépészet = G, Művészet = M, Ismeretterjesztés = I, Ügyvitel = Ü, Dokumentáció = D,/ A fő-csoportok betűjelei után lévő számok eggyel kezdődően addig folytatódnak, amennyi a fő-csoportokon belüli folyóiratok száma. Egy-egy folyóiratféleség külön tékát kapott, melynek átfűzött szalagján pauszragasztóval védett kartoncsik van elhelyezve jól láthatóan, és erre van rágépelve a folyóirat címe, betű és számjelzete. A regiszterből a folyóirat címe szerint pontos raktári helye könnyen megtalálható. Ez a rendszer csak akkor életképes, ha a folyóiratokat legalább két naponként lerakjuk. Külön helyiségben tároljuk az előző évek bekötött állományát. Ezek regisztere tükörképe a másik mutatónak. Pirossal karikázott száma a polcra utal, ahol a kötött állomány található, a mellette levő betű és számjel a kurrens állomány pontos raktári helyét jelöli. (Lásd a 2. ábrát). A kötött állomány tehát visszautal a kurrens szaklapok raktári jelzetére, a kurrens anyag betű és számjelei után pedig az a polcszám található, ahol az előző évek kötött állománya van. Mindkét regisztert önállóan és szívesen kezelik az olvasók.

A fénylyukkártya rendszerű feltárás közvetett információt ad. Az ebben a rendszerben feltárt anyagok raktározását - mi is igen nagy helyhiánnyal küzdünk - numerus kurrens raktározással tudtunk megoldani. Igen nagy előnyt jelent, mert a fénylyukkártya világító pozícióhelyei meg-egyeznek a dokumentumok raktári számozásával. Így a leolvasott számok alapján a felhasználók maguk tudják kike-
resni a jelzett dokumentumot.

3.2 Adminisztratív munkák

3.21 Vállalati könyvtári viszonylatban napi kölcsönzési forgalmunk elég jelentős. A kölcsönzés adminisztrációja átlagban napi másfél órát jelentett. Miután ezt a munkát minden nap a legproduktívabb reggeli órákban kellett elvégeznünk, olyan megoldást kerestünk, ami ezt leegyszerűsíti. Ennek érdekében áttértünk a kétkártyás kölcsönzésre és így ez az idő napi negyed órára csökkent. Most minden kézírás nélkül a négyszínű kölcsönzőlapok szak, illetve névreosztásával végtelenül leegyszerűsödött és helyigénye is jóval kisebb.

3.22 A folyóiratok vonalán, miután 5 munkafázist kell ezzel a dokumentumtipussal elvégeznünk, fontos volt az adminisztráció egyszerűsítése. 184 folyóiratféleség rendelését, érkeztetését, kölcsönzését, tárolását és egységes köttetését kell megoldanunk. Olyan nyomtatványt stencilizzunk bankpostapapírra, mely az előbbi öt szempontot jól szolgálja. Gyűrűskönyvben kezeljük, amelyet abc választólapok egészítenek ki. A folyóiratok címei alapján könnyen kezelhető és tetszés szerint bővíthető. Minden folyóirat külön lapot kap, címe alapján osztjuk be. Fejlécébe az érkeztetést, soros rovataiba a kölcsönzést oldjuk meg. Baloldalan a fő-csoport betű- és számjele, jobboldalan az egységes kötetés szempontjai, és a megrendelés helye szerepel. Így az 5 munkafolyamatot erről az egyetlen lapról az egész év folyamán könnyen követhetjük. (Lásd a 3. ábrát)

3.3 Folyamatosan ismétlődő munkák

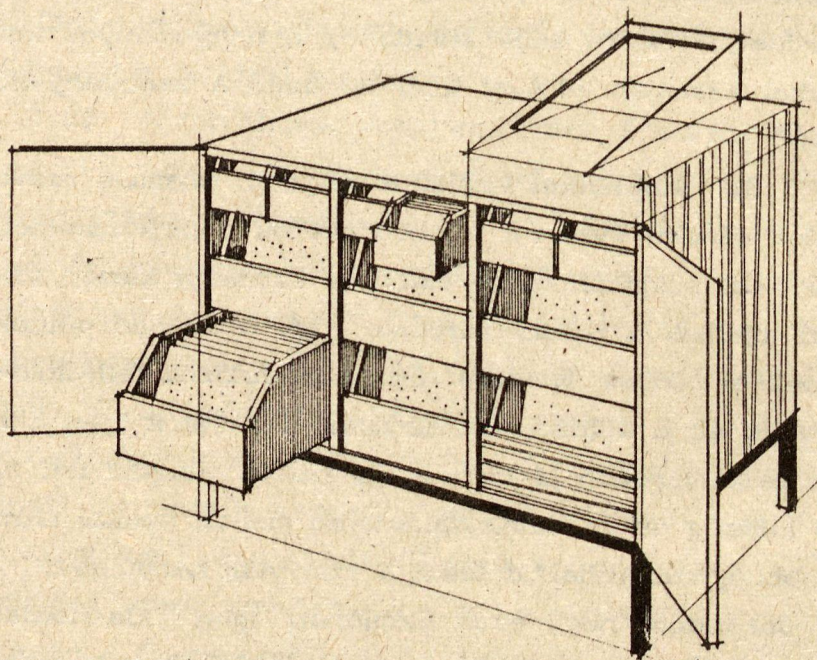
3.31 Igaz, hogy a fénylyukkártyás feltárás relatíve lecsökkenti a katalógus kartonok számát, de ha ez már 5 féle dokumentumtípus feltárására szolgál, akkor a katalógus kartonok még egyszerűsített cimleírás esetén is igen jelentős munkát igényelnek. A kartonok írógépbe tétele és kivétele sok fölösleges munkaidőt rabolt el. Ennek kiküszöbölésére ivben perforáltattuk a katalógus kartonokat. Minden iv 10 katalógus kartont tartalmaz. Ez a munkaidőt 1/10-ére csökkentette és a hagyományos kartonokkal szemben 50%-al több tárolható a szabvány fiókokban.

3.32 Állandóan ismétlődő és igen unalmas munkát jelentett minden évben a szabad polcok papirjelzeteinek és a kölcsönzött állomány szak és személyi karton választólapjainak a rendbentartása. Így a szabad polcok jelzeteit alumínium lemezre ragasztott fotózott feliratokra cseréltük át, a kölcsönzött állomány választóit igen könnyen tisztántartható plexiüveg választók váltották fel. Komoly költség és munkamegtakarítása mellett sokkal harmonikusabbá, kulturáltabbá teszi a könyvtár hangulatát.

Jól tudom, hogy ezek alapján igen kis horderejű ügyek. 12 éve vagyok könyvtáros és rá kellett jönnöm arra az igazságra, hogy a könyvtáros képes ezeket a jelentéktelennek ható munkafolyamatokat racionalizálni. Külön-külön nézve jelentéktelenek, de tapasztalatból tudom, ez az a helyzet, amikor a mennyiség minőségi változást képes létrehozni. A munkafázisok felülvizsgálata és racionalizálása minden könyvtárost rákényszerít arra, hogy

kiküszöbölje a megszokott de fölösleges munkákat és egyúttesen ezek az észszerűsítések olyan munkaidőt szabadítanak fel, amelyekkel legfontosabb munkaterületünk - a tájékoztatás - vonalán sokat segíthetünk a könyvtár használóinak.

1. ábra



2. ábra

REGISZTER

Edlizia Moderna - - - - -	71	polc	M20
Elektrle - - - - -	35	"	G23
Elektrotechnika - - - - -	73	"	G13
Energia és Atomtechnika - - - - -	73	"	G14
Építésügyi Értesítő - - - - -	54	"	Ü-1
Építőanyag - - - - -	67	"	E42
Építéspolitika. Építésgazdaság - - - - -	65	"	D1
Építéstechnika - - - - -	65	"	E30
Építéstechnika. Épületgépészet - - - - -	65	"	G19
Építéstechnika. Szakipari munkák - - - - -	65	"	E30
Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények - - - - -	49	"	Ü-2
Építésügyi Szemle - - - - -	51	"	Ü-3
Épületgépészet - - - - -	61	"	G15
Építésügyi Műszaki és Gazdasági Táj. - - - - -	78	"	D12
E.T.Z. "A" - - - - -	8	"	G3
E.T.Z. "B" - - - - -	16	"	G4

3. ábra

NYILVÁNTARTÁSI NAPLÓ

év: 1968cím: L'architetturakötés: 3 köt.

E13

rendelve: É.T.K.kaplák: Jantner
Kiss T.

1-12. sz.

147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157

I. 2.	Simon F. 147. sz.			
V. 9.	Pázmándi 149. sz.			
X. 6.	Zimay 154. sz.			
X. 15.	Sárdi 148. sz.			
X. 28.	Mandelné 152. sz.			
XI. 8.	Budainé 157. sz.			
XII. 10.	Both 155. sz.			

Egyéni dokumentáció az orvostudományban.^x

/ Előzetes tanulmány /

A dokumentációs munka - a szakirodalom feltárása és ennek eredményeképpen tájékoztató kiadványok előállítása - intézményesen történik. Valamilyen szerv /pl. egy dokumentációs intézmény vagy valamely intézet egyik részlege/ rendeltetésszerűen végzi. Az információt igénylő kutató az intézménye által létrehozott szolgáltatásokat használja fel. Van azonban a dokumentációnak egy másik, talán széles körben nem ismert változata is: az un. egyéni dokumentáció. Ebben az esetben a kutató maga végzi a dokumentációs munkát és a munka eredményének saját maga a felhasználója is.

Az orvosnak a többi szakemberhez hasonlóan folyamatosan figyelemmel kell kísérnie saját szakterületének irodalmát, ha tudománya fejlődésével lépést akar tartani. Ez különösen akkor szükséges, ha valamilyen speciális témával foglalkozik. A dokumentációs szolgáltatások azonban nem igazodhatnak az egyéni speciális témákhoz. Tágabb tárgykörökre szolgáltatnak információt, s azt általánosabb szempontok szerinti feltárásban és csoportosításban adják. Nem lehetnek tekintettel talán éppen azokra a

^x Néha személyi dokumentációnak nevezik, ez azonban nem helyes, mert személyi dokumentáció egy személy munkásságának a dokumentálását jelenti.

különleges szempontokra, amelyek a téma művelője számára igen fontosak. Az intézményesen nyújtott dokumentációs szolgáltatások mellett tehát nagyon is indokolt az egyéni dokumentáció.

Az egyéni dokumentációval kapcsolatban rá kell mutatnunk a különlenyomatok jelentőségére. A különlenyomatok szerepe és kedveltsége tudományáganként változó. A természettudományokban, különösen az orvostudományban felhasználása egészen kiemelkedő, itt kettős szerepet tölt be. Egyrészt a tudomány művelői közötti személyes tudományos kapcsolat kiépítésének és fenntartásának egyik eszköze. Másrészt olyan kiadvány forma, mely lehetővé teszi, hogy az orvos a folyóiratok beérkezésétől függetlenül s lehetőleg minél hamarább juthasson hozzá az őt érdeklő közleményhez, és kialakíthassa saját tulajdonát képező különlenyomat gyűjteményét. Annak a nagy mennyiségű folyóiratnak ugyanis, amelyben a témával foglalkozó kutatót érdeklő közlemények megjelenhetnek, beszerzése, kezelése, tárolása egy magánszemély számára megoldhatatlan. Ez az intézmények feladata. Különlenyomatokhoz viszont hozzájuthat, azokból csak azt szerzi be, illetve őrzi meg, amire szüksége van: tehát olyan gyűjteményt alakít ki, amilyen a saját kutatásával összhangban van és azt saját szempontjai szerint dolgozza fel. Fokozza a különlenyomatok fontosságát az is, hogy gyakran sokkal hamarabb érkeznek meg, mint a folyóiratok^x, melyek a szétküldési és szállítási nehézségek miatt sokszor nagy ké-

^xköztudomásu, hogy a Current Contents alapján megkért különlenyomat hamarabb érkezik meg, mint a folyóirat.

séssel érkeznek be. Nem is szólva arról a további késedelemről, ami a könyvtár v. dokumentációs intézmény adminisztrációs nehézkességéből származik.

Az egyéni dokumentációs munka módszerrel változatosságok. Mindenki olyan eljárást igyekszik alkalmazni, ami elképzelése szerint saját céljainak a legmegfelelőbb. Az egyéni dokumentációs munka hazai orvoskutatóinknál sem ismeretlen. Alkalmunk volt többet részletesen tanulmányozni. Ezek közül választottuk azt a néhányat, amelyeket alább ismertetünk. Eltérő rendszereket mutatunk be. Ezt szándékosan tesszük, mert így akarjuk szemléltetni az egyéni dokumentációs megoldások változatosságát, az egyszerű cédulázástól a fénylyukkártyás eljárásig. A kiválasztásnál arra is tekintettel voltunk, hogy a bemutatott példák különböző munkakört betöltő orvosoktól származzanak: van közöttük beosztott orvos, kórházi főorvos, elméleti kutató, kórházigazgató, egyetemi tanár. Ezek közül egyesek sajátkezűleg végeznek minden dokumentációs munkát, mások viszont asszisztenciájuk segítségét is igénybe veszik.

1. Kórházi adjunktus rendszere.

Husz témát figyel rendszeresen. E célból a kórházi könyvtárat két naponként keresi fel. A folyóiratok átnézése közben kézirásos jegyzeteket készít, melyeket utóbb gépirással letisztáz.

A figyelt cikkeket négy csoportba sorolja abból a szempontból, hogy a saját tudományos munkájához milyen információt szolgáltatnak. A cikkek dokumentációs feldolgozása e csoportok fontossági sorrendjében mind részletesebb és azt mind nagyobb méretű papírlapon rögzíti.

A legelső csoportba sorolt cikkekről csupán címleírás készül szabványméretű katalóguscédulára.

A következő csoport cikkeiről három-négy soros annotációt is készít, valamivel nagyobb cédulán.

A harmadik csoportba azokat a cikkeket sorolja, melyek közelebbről érdeklik. A dokumentációs feldolgozás itt már egy terjedelmesebb kivonat készítéséig terjed félves papíron.

Az utolsó kategóriát a legfontosabbnak minősülő cikkek jelentik, melyeket eredetiben /különlenyomat formájában/ iktat be gyűjteményébe.

A dokumentációs cédulákat, valamint a különlenyomatokat a figyelt témáknak megfelelő husz szakcsoportba rendezetten tárolja: a cédulákat dossziékban, a különlenyomatokat iratrendezőkben. Ha valamelyik dokumentum egyidejűleg több szakcsoportba tartozik, utalókat alkalmaz. A szakcsoportokon belül időrend érvényesül, a legfrissebb anyag kerül mindig legelőre. Szerzők neve szerinti nyilvántartást nem vezet, mert azt nem tartja fontosnak.

A rendszer említésre méltó előnyei:

- rendkívül egyszerű, mégis praktikus, jó áttekintést biztosít;
- sajátkezüleg könnyen megvalósítható,
- eredeti módon oldja meg a cikkekről kialakított értékelését a cédulák különböző méretével.

2. Elméleti kutató rendszere.

Állandó látogatója mind a saját intézete könyvtárának, mind a központi könyvtárnak. Nyilvántartó lapokat fektetett fel azokról a folyóiratokról, melyek feltehetőleg

közölnek a témája szempontjából jelentős cikkeket. E lapokra jegyzi fel az átnézett folyóiratok adatait. E nyilvántartás kettős ellenőrzésre szolgál: egyrészt azt biztosítja, hogy a beérkezett folyóirat-számok közül egy sem marad átnézetlen, másrészt megóvja őt attól, hogy valamelyik folyóiratfüzetet kétszer dolgozzon fel. Mivel a folyóiratok rendszertelenül érkeznek, a nyilvántartás hasznosnak bizonyult.

Eredetileg peremlyukkártyásrendszert akart alkalmazni, de megvalósítás közben kiderült, hogy a peremlyukkártya kapacitása az ő számára nem elegendő. Hogy a már elkészült peremlyukkártyaanyagot hasznosítsa, felhasználta közönséges cédulaként. A folyóiratfüzetek átnézésének eredményeként a számára értékes cikkekről e kártyákra címleírást készít, a fontosabb cikkekről kivonatot is. Az így elkészített kártyákat két csoportban tárolja: az egyikhez azoknak a cikkeknek a cédulái kerülnek, amelyekből különlenyomatra nincs szüksége, a másikba a bekért, ill. beérkezett különlenyomatok cédulái kerülnek. Mindkét csoportban a cédulák időrendben állnak: az újabb kártyák a meglévők mögé kerülnek a következő sorszám szerint. Az első gyűjtemény sorszámozása 1-től kezdődik, a másik gyűjteményé pedig egy magas számhatártól (ugrószámmal). A gyűjtemények kártyáinak folyamatos sorszámozása segítségével ellenőrizni tudja, hogy nem hiányzik-e valamelyik kártyája, továbbá mindig tájékozott arról, hogyan gyarapodik a gyűjteménye.

A feltárás céljára fénylyukkártyarendszert létesített. A 7000 pozíciós kártyát használja. Az optikai kártya há-lózatát két részre osztotta: az egyik rész a cikkek részére,

a második rész a különlenyomatok számára van fenntartva. Ezzel az ügyes megoldással elérte, hogy egyetlen kereséssel művelettel tájékozódni tud a feldolgozott teljes szakirodalomról, és tudja válogatni mindkét gyűjteményből a kívánt dokumentumot.

Deszkriptoros feltárást alkalmaz. Tezaurusza jelenleg kb. 230 fogalmat ölel fel. Fénylyuk kártyagyűjteménye szintén ennyi kártyából áll, mivel minden deszkriptornak külön kártyája van. Rendszere nem merev, amint szükségessé válik, új deszkriptort iktat be. Mivel irodalomgyűjtemése speciális szakterületre korlátozódik, a 230 deszkriptor igen differenciált feltárást biztosít.

Kiemelendő előnyei:

- az átnézett folyóiratszámok nyilvántartása (ezzel ritkán találkozunk).
- kitűnő megoldás a visszakeresésre, a két bibliográfiai gyűjtemény egyetlen fénylyuk kártyarendszerrel tárja fel,
- a deszkriptor gyűjtemény mélyreható feltárást biztosít.

3. Egyetemi tanár különlenyomat gyűjteménye.

A különlenyomat gyűjtemény nagy és viszonylag erősen gyarapodik. Érdekessége, hogy tulajdonosa az őt érdeklő tudományág számára külön osztályozó rendszert dolgozott ki. Az osztályozó rendszer igen tagolt, tizesrendszerű. Jelzetei numerikusak. Az osztályozások részletekbe menő bontása következtében sokszor több számjegyből állanak. Az osztályozó rendszer nem lezárt, hanem a tudomány fejlődésének megfelelően épül tovább.

A beérkezett különlenyomatokat maga osztályozza.

Erre nagy gondot fordít, mert tudatában van annak, hogy ettől függ a szakkatalógus használhatósága. Minden dokumentum annyi szakjelzetet kap, amennyi témájának kifejezéséhez szükséges, s ezek következtében a szakkatalógus összes vonatkozó helyein megtalálható.

A különlenyomat gyűjteményt három katalógus tárja fel: szerzői, cím szerinti és szakkatalógus. Mindegyik számára más színű katalóguscédulák készülnek, hogy egymástól jól elkülöníthetők legyenek. A katalóguscédulák gépezését, valamint a katalógusnak, illetve a gyűjteménynek a kezelését asszisztencia végzi.

A különlenyomatok gyűjteménye szakrendben van felállítva. Az egész információrendszer alaposan átgondolt, jól megtervezett. A feldolgozás differenciált, felülmúlja nem egy intézeti könyvtár niveljét.

4. Kórházigazgató főorvos dokumentációs módszere.

Bibliográfiai feldolgozásának menete a következő:

Minden őt érdeklő cikkről cédulára készít címleírást. Ezeket a címleírásokat 50 szakcsoportba sorolja. Minden szaknak céduláit külön borítékba gyűjti az évenként kétszer lefolytatott feldolgozásig. A végleges feldolgozás abból áll, hogy a címleírásokat szakonkénti csoportosításban és azon belül beérkezési sorrendben ívpapírra gépeli. E lapokat iratrendező tékába fűzi össze. A tékában az egyes szakcsoportok betűrendben következnek.

A fontosabb cikkekről a címleírással egyidejűleg referátumot is készít egy ún. referáló füzetbe. A referátumok

elkészülésük sorrendjében sorszámozva vannak. Ezt a sorszámot rávezeti a címleírásra is, hogy a címleírás nyomán könnyen megtalálhassa a referátumot.

A legfontosabb cikkekről a címleírással egy időben különlenyomatot kér. A beérkezett különlenyomatokat évente újra kezdődő numerus currens rendszerben, évenként külön iratrendezőekben tárolja. A raktári jelzet az esztendő utolsó számjegyéből és ehhez kötőjellel csatlakozó folyószámból van összetéve. /pl. 1967. évi 10. kiny. száma = 7-10/ Ezt a sorszámot szintén rávezeti a vonatkozó címleírásra.

A dokumentációs rendszer előnyei:

- az 50 szakcsoportot felölelő szakkatalógus-füzetben a feldolgozott szakirodalom valamennyi címleírása együtt van, de mégis szakonkénti elrendezésben.
- ebből a füzetformájú szakkatalógusból a címleírások mellett feltüntetett számokból az is megállapítható, hogy a vonatkozó cikkekből referátum vagy különlenyomat is rendelkezésre áll.
- a különlenyomatok évenkénti sorszámozása biztosítja, hogy selejtezés esetén a régi anyag könnyen kiemelhető.

5. Kórházi főorvos különlenyomat gyűjteménye.

Hetenként egyszer keresi fel a könyvtárat és rendszeresen figyel 21 folyóiratot, ezen kívül az Index Medicus is felhasználja, hogy a számára szükséges cikkeket megtalálja. A cikkeket kijelöli, hogy a cikk eredeti szövegét beszerezze. Ha kölcsönözhető, akkor fotomásolatot készít róla, ha nem, akkor különlenyomatot kér belőle. Ezt

a két dokumentum-féleséget egy gyűjteményben tárolja. A gyűjteményről leltár készül. Mindegyik dokumentumról készül cimleírás, de csak rövidített, mivel a dokumentumok eredetiben megtalálhatók gyűjteményében. A cimleírást 5 példányban készítik ivpapírra, oldalanként két hasámban, nyolc cimleírással. Az első példány a leltárkönyv lapja lesz. A leltárkönyv ugyanis spirál füzet, melynek lapjai kiszedhetők és a cimleírás után visszafűzhetők. A többi példányt szétvágják és kartonra ragasztják. Ez igen munkaigényes, asszisztencia segítségére van szükség. A cimleírásból egy példány a szerzői, három pedig a tárgyszó katalógusba kerül. A tárgyszavazást a főorvos maga végzi.

Ha a cikkről fotomásolat készül, ennek mikrofilmjét papírtasakokban tárolják, melyre szintén rávezetik a leltári számot s ebben a sorrendben őrzik.

A dokumentumokat külön e célra készített iratrendező tékában raktározzák, melyeknek gerincén fel van tüntetve a benne található dokumentum száma.

A dokumentációs módszer lényege:

- minden dokumentumnak, mely kutatási körébe tartozik, beszerzi eredeti szövegét, nem elégszik meg a bibliográfiai adatok gyűjtésével,
- tárgyszó katalógusa igen részletesen van kiépítve, fogalomkészlete a több száz-as nagyságot eléri.

AZ OLVASÓ ÉS A KATALÓGUS

/Felmérés az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárában/

A katalógus a könyvtár legfontosabb tájékoztatási eszköze. Feladatát akkor látja el legjobban, ha úgy szerkesztik, hogy a legegyszerűbben és a leggyorsabban nyomra vezesse a keresőt. Funkciójának, szerkesztési problémáinak vizsgálata már régen foglalkoztatja a szakembereket. Csak az utóbbi évtizedekben kezdték el tanulmányozni azonban, hogy hogyan használják a katalógust? Pedig az olvasó szükségletének megismerése nélkül nem lehet gazdaságosan szerkeszteni. Az egyes szabályok által hajtott haszon leméréséhez, a szabály végrehajtási költségeinek megállapításához analitikus katalógus-használati statisztikára lenne szükség. Ettől azonban még távol állunk. Számos tanulmány foglalkozott már ugyan a katalógus használatával, következtetéseit azonban legtöbbször önelemzéssel és nem objektív vizsgálatok segítségével vonta le.

A budapesti Tudományegyetem Könyvtára kísérleti jellegű vizsgálatot folytatott, hogy felmérje a katalógus iránt megnyilvánuló olvasói igényeket és megállapítsa, hogy a katalógus miként elégíti ki ezeket. Választ keresett azokra a kérdésekre, hogy az olvasók hogyan, milyen célból használják a katalógust, mikor használják eredményesen és miért használják rosszul. Mikor fordulnak a könyvtárhoz segítségért és megkapják-e a kért segítséget. Vizsgálatunk eredményeiből messzemenően következtetéseket nem akartunk levonni; ezt a vizsgált esetek száma sem teszi

lehetővé. Célunk inkább olyan megbízható módszer kidolgozása volt, amely egy későbbi, nagyobb igényű vizsgálat eszköze lehet.

A szakirodalomban található katalógus használati vizsgálatok tapasztalatai alapján úgy véltük, hogy a legtöbb eredményt az olvasók megfigyelésével egybekötött interjú módszerrel fogjuk elérni.

Az olvasót megfigyeltük katalógus-használat közben, majd amikor láttuk, hogy megtalálta a keresett munkát, illetőleg irodalmat, vagy pedig elmenne anélkül, hogy talált volna valamit, felkértük, hogy válaszoljon néhány kérdésünkre. Minden esetben közöltük vizsgálatunk célját.

Az interjút formanyomtatvány alapján folytattuk le, hogy a válaszok számszerűen is kimutathatók legyenek. A beszélgetést igyekeztünk rövidre fogni, nehogy az olvasónak terhére legyünk. Egy vizsgálat általában 5 percnél többet nem vett igénybe. A formanyomtatvány /ld. melléklet/ 2 nagy részre oszlott aszerint, hogy az olvasó meghatározott tételt /egy bizonyos munkát/ keresett-e, vagy valamilyen témára vonatkozó irodalomra volt szüksége. A tétel-kereséseknél az alábbiakra vártunk feleletet: a lokalizáció fajtája /milyen katalóguslapok segítségével találták meg a könyvet/; amennyiben eredménytelenül keresett, mi volt ennek az oka; honnan szerzett tudomást a könyv létezéséről, mi volt az információ forrása; milyen célból használta a leíró katalógust: egy munkát keresett-e, egy szerző összes művét, vagy egy mű összes kiadását?

A téma-keresésnél a következőket igyekeztünk tisztázni: hogyan, milyen tárgyszavak segítségével találta meg a szükséges irodalmat az olvasó; amennyiben semmit sem

talált, mi volt ennek az oka; igényelte-e a témájára vonatkozó összes könyvet és ha nem, milyen szempont szerint válogatott az anyagban?

Mindkét típusnál megállapítottuk az olvasó foglalkozását, a keresés célját, rendszeres látogatója-e a könyvtárnak és kért-e segítséget a könyvtárostól. Természetesen minden esetben tisztázni kellett, hogy a keresett munka, illetve a kért irodalom megtalálható-e a könyvtárban.

Az eredmények értékelésénél figyelembe vettük mindkét módszer segítségével nyert adatainkat. Bár a megfigyelés kisebb értékű, nemcsak szubjektív jellege következtében, hanem azért is, mert számszerű értékek hiányában nem mérhető; mégis a végső következtetések levonásához igen nagy segítségül szolgált. Az interjú adatait az esetek többségében táblázatokban dolgoztuk fel, néhol azonban csupán százalékos számításokat végeztünk.

A vizsgálatok egyöntetűségét biztosította, hogy mind a 254 esettel ugyanaz az interjuvóló foglalkozott. A kísérleti személyek kiválogatását a véletlenre bíztuk. Azokon a napokon, amikor adatokat gyűjtöttünk, mindenkit, aki a katalógusban keresett, bevontunk a vizsgálatba. Bár a megkérdezettek száma igen csekély /a könyvtár látogatóinak mintegy 4 százaléka/, foglalkozás szerinti megoszlásuk - mint ez a végső összesítéskor megmutatkozott - nagyjából megegyezik a beiratkozott olvasók foglalkozásának megoszlásával.

1. táblázat

Foglalkozás szerinti megoszlás

foglalkozás	1966-ban be- iratkozottak	vizsgált száma	személyek %
Egyetemi hallgató	4788	177	69
egyetemi oktató, kutató	694	23	9
író	144	4	2
könyvtáros, levéltáros	180	5	2
tanár	192	8	3
mérnök	132	8	3
orvos	103	3	1
jogász	64	4	2
művész	60	3	1
nyugdíjas		7	3
középiskolás		5	2
egyéb	483	7	3
összesen:	6840	254	100

Látjuk tehát, hogy az egyes kategóriák 3-4%-ban vannak képviselve. Nagyobb eltérés csak a mérnököknél, a középiskolásoknál és a nyugdíjasoknál mutatkozik. Ez utóbbiakat a könyvtári statisztika nem tünteti fel önálló csoportként, miután azonban katalógushasználati igényeik és szokásaik igen eltérőek a többiekétől, külön kellett kezelniük őket. A középiskolások nincsenek beiratkozva, csak a tájékoztatóban lévő katalógusokat használták. A mérnökök aránytalanul magas számát az indokolja, hogy

30 %-uk nem magának keresett, hanem egyetemi hallgató fia számára; beiratkozva tehát nem ő volt, de katalógus-használat szempontjából saját szokásai az irányt adóak, ezeket kell tehát feltüntetni.

Kísérletünk tárgyául az Egyetemi Könyvtár 3 leggyakrabban használt katalógusát választottuk. Az emeleti tájékoztató szolgálaton elhelyezett szolgálati leíró katalógus a könyvtár teljes könyvanyagát, valamint a sorozati felvételeket tartalmazza. A címleírások dobozokban elhelyezett nagyformátumu cédulák. Az új szerzemények céduláit ebbe a katalógusba osztják be leghamarabb, ennek a céduláin található a legtöbb adat. Az olvasók maguk csak engedéllyel használhatják, tekintettel arra, hogy a cédulák sorrendje nincs rögzítve; főleg a tudományos olvasóterem látogatói veszik igénybe. Az egyetemi hallgatók általában csak akkor használják, ha a kölcsönzőben elhelyezett olvasói katalógusban nem találták meg az igényelt munkát.

Az olvasói leíró katalógus a könyvtár 1926 óta beszerzett műveit, valamint az 1928 óta rekatalogizált anyagot tartalmazza. Címleírásai megegyeznek a szolgálati katalóguséval, de hiányoznak belőle a sorozati lapok. Használói nemcsak a kölcsönző, hanem az emeleten található nagy olvasóterem látogatói is.

A tárgyszókkatalógus, amely a vizsgálat idején még a tájékoztató szolgálat helyiségében volt, az 1949 óta beszerzett és az azóta rekatalogizált anyagot tartalmazza. A katalógus fogalmi rendszerű; tárgyszóul a mű tárgyát kifejező specifikus fogalom szolgál. A szépirodalmi könyveknél a cím szerepel tárgyszóként, mivel számos olvasó jól emlékszik egy-egy regény, stb. címére, de az író

nevét elfelejtette. A tárgyszókatalógus személyneveket is tartalmaz; itt fedi a leíró katalógus személynév melléklap-jait. E katalógus használói mindazok, akik valamilyen témára vonatkozó irodalmat keresnek. Valószínű, hogy kevesebben használták, mintha a kölcsönző osztályon lett volna elhelyezve, bár erről pontos kimutatással nem rendelkezünk.

Tétel- és téma-keresés

/2. tábl.lásd a következő oldalon/

A táblázat megmutatja, hogy a 254 kérdés milyen jellegű volt, melyik katalógusban kerestek az olvasók: a szolgálati leíró, az olvasói leíró, vagy a tárgyszókatalógusban. Megvolt-e a keresett mű, illetőleg az irodalom a könyvtárban. Jól használták-e a katalógust /+/, vagy nem/-/. A szolgálati leíró katalógust főleg azok használják, akik már keresték a könyvet az olvasói katalógusban, de nem találták meg. Így a szolgálati katalógusban a hibás keresések száma sokkal nagyobb, mint ami reálisan lenne, ha az olvasó rögtön azt használta volna. /Ezek az esetek viszont a hibaforrások analizálásánál jól felhasználhatók voltak./ A sikeres és sikertelen keresések viszonyának megállapítására ezért csak a tárgyszó és az olvasói leíró katalógus használatát vettük figyelembe. A tétel- és téma-keresések közti kapcsolat felmérésére a szolgálati leíró és a tárgyszókatalógusban végzett keresések nyújtottak alapot; e katalógusok egy helyiségben álltak, ezáltal az összehasonlítások valószínűbbek.

2. táblázat

A megkérdezettek megoszlása tétel és témakeresés között foglalkozásuk szerint

foglalkozás	tájékoztató helyiség				kölcsonzó helyiség; olv. leíró				Össz.				
	szolg.leíró k.		tárgyszó		meghatározott		téma ⁺⁺						
	kat.		tétel										
	megvan	nincs	megvan	nincs	megvan	nincs							
	+	-	0	+	-	0	+	-					
egyet.hallg.	12	37	10	34	4	3	54	12	6	4	1	177	69
egyet.okt.kut.	3	4	3	2	1		8		1			23	9
író		3					1			1		4	2
könyv.levélt.	2	1					2		1			5	2
tanár							2					8	3
mérnök			1	3	1				1		1	8	3
orvos	1			2	2							3	1
jogász		1					2		1			4	2
művész				1			2					4	1
nyugdíjas		3						2			1	3	3
középiskolás		2		2	1							7	2
egyéb			1	1			3		1		1	7	3
	18	51	15	50	9	3	74	14	10	8	2	254	100
	69			59			88			10			
	89			62			98						
				254									

++
témakereséssel jelöltük az olvasói leíró katalógusban az egyes szerzőkre vonatkozó irodalom összeállítását.

3. táblázat

Meghatározott tétel és téma-keresések százalékos meg-
oszlása a megkérdezettek foglalkozása
szerint

foglalkozás	m. t. k. %	téma k. %
egyetemi hallgató	59	41
középiskolás	40	60
tanár	-	100
egyetemi oktató, kutató	77	33
könyvtáros, levéltáros	100	-
jogász	100	-
író	100	-
orvos	20	80
művész	-	100
mérnök	10	90
nyugdíjas	100	-
egyéb	33	67
összesen:	54	46

m. t. k. = meg-
határozott tétel-
- keresés

téma k. = téma-
- keresés

Vizsgálatunk eredményei nagyjából megegyeznek az angolszász országok tapasztalataival. A tétel- és téma-keresések mennyiségileg alig térnek el egymástól. Végzettség és szakismeret azonban befolyásolta a keresést: a magasabb végzettségűek kevesebbet használták a tárgyszókatalógust. Az orvosok, művészek, mérnökök, akik elsősorban akkor látogatják az Egyetemi Könyvtárt, amikor nem saját szakterületükkel kapcsolatos irodalmat igényelnek, főként téma szerint kerestek: a szakember elsősor-

ban akkor tájékozódik a tárgyszókatalógusból, amikor szakterületén kívül eső irodalomra van szüksége.^x

Sikeres és sikertelen keresések

4. táblázat

Sikeres és sikertelen keresések százalékos megoszlása
a megkérdezettek foglalkozása szerint

foglalkozás	m.t. k. %		téma k. %	
	+	-	+	-
egyetemi hallgató	83	17	89	11
középiskolás	-	-	67	33
tanár	100	-	75	25
egyet. oktató, kutató	100	-	67	33
könyvtáros, levéltáros	100	-	-	-
jogász	100	-	-	-
író	100	-	-	-
orvos	-	-	100	-
művész	100	-	100	-
mérnök	-	-	70	30
nyugdíjas	-	100	-	-
egyéb	100	-	100	-
összesen:	84	16	85	15

^x Orvosi könyvtárakban más a helyzet. Az orvos itt szívesen keres akár a szak-, akár a tárgyszókatalógusban. A szerk. megjegyzése.

A sikeres és sikertelen keresések együttes vizsgálatánál megmutatkozott - szemben az általánosan elterjedt hiedelemmel - hogy a tárgyszókatalógusban sem igazodnak el nehezebben az olvasók, mint a leíró katalógusban. Az egyes táblázatok adatait azonban nem nézhetjük önmagukban; a könyvtárosok segítségül kérésének aránya /ld. később/ feltétlenül befolyásolja a fenti eredményeket.

A tétel-keresésekkel csak az egyetemi hallgatóknak és nyugdíjasoknak volt problémájuk. A magasabb képesítésűeknek a leíró katalógus használata nem okozott nehézséget. A tárgykeresések adatai első pillantásra érthetetlennek tűnnek. Hogy lehet az, hogy az egyetemi oktatók és kutatók olyan magas százalékban keresnek eredménytelenül? A hibaforrások analizálásakor azonban kint, hogy - Jackson eredményeihez hasonlóan - a sikertelen témakeresések nagyjából a katalógus hiányosságaiból adódtak, szemben a sikertelen tétel-keresésekkel, amelyek főként az olvasó magatartásának az eredményei voltak. Így tehát az olvasók foglalkozás szerinti megoszlását nem tekinthetjük jellemző faktornak a sikertelen témakeresések elemzéséhez.

A keresés célja

A keresés célja szerint 5 fő csoportot különböztettünk meg.

"Tanulmányok" cím alá soroltuk mindazokat a kérdéseket, amelyeknek vizsgára való felkészülés, szeminárium vagy szakdolgozat megírása, kötelező irodalom olvasása volt a célja.

"Tudományos munkán" egy könyv, cikk megírására, tudományos előadás megtartására való felkészülést értettünk

"Gyakorlati célnak" neveztük a rádiókészítéshez, fényképezéshez, fordításhoz, sőt a kisebb szerkesztési munkákhoz igényelt irodalmat is.

Az "érdeklődést" a "szórakozástól" az különböztette meg, hogy míg az utóbbinál az olvasás célja semmi határozottra nem irányult, érdeklődésnek neveztük, ha valaki azért olvasott, hogy továbbképezze magát, hogy szakterülete új irodalmában tájékozódjék.

5. táblázat

A megkérdezettek foglalkozása és a keresés célja közötti kapcsolat

foglalkozás	tanulm.	tud.m.	gyakorl.	szórak.	érdekl.
egyetemi hallgató	152	-	3	15	7
egyet. oktató, kutató	-	21	-	-	2
író	-	3	-	-	2
könyvtáros, levélt.	-	3	1	-	1
tanár	-	5	2	-	1
mérnök	3	2	1	1	1
orvos	-	3	-	-	-
jogász	-	1	-	1	2
művész	-	-	-	2	1
nyugdíjas	3	-	-	4	-
középiskolás	4	-	-	-	1
egyéb	-	2	1	3	1
összesen:	162	40	8	26	18
%	64	16	3	10	7

Az olvasóknak mintegy kétharmada tehát tanulmányainak folytatásához keresett irodalmat. Ez a csoport egyetemi hallgatókból és középiskolásokból állt; az idesorolt mérnökök és nyugdíjasok nem a maguk számára kerestek. Sorrendben a következő kategória a tudományos munka volt. Az egyetemi oktatóknak és kutatóknak elsősorban ezekre volt szükségük, de a hallgatók, nyugdíjasok és művészek kivételével mindegyik megkérdezett igényelte. Szórakozásból főleg az egyetemi hallgatók és nyugdíjasok olvastak. Érdeklődés az orvosok és nyugdíjasok kivételével általános cél volt. A gyakorlati okok a legkisebb százalékban szerepeltek.

6. táblázat

A teljesített és a nem teljesített kérések megoszlása a keresés célja szerint

	teljesített	nem teljesített %		össz.
tanulmány	147	15	9	162
tudományos munka	36	4	10	40
gyakorlati cél	7	1	13	8
szórakozás, érdekl.	36	8	18	44
összesen	226	28	11	254

Ha összehasonlítjuk azokat az igényeket, amelyeket ki tudunk elégíteni, a nem kielégíthetőkkel /az 2. táblázatban 0-val jelöltek/ igen kedvező képet kapunk: a kéréseknek mindössze 11%-a nem volt teljesíthető. A tanulmányokhoz

és a tudományos munkához szükséges irodalom 9-10 %-ban, a gyakorlati célból használt 13 %-ban hiányzott. Azoknak az igényei maradtak legnagyobb számban kielégítetlenek, akiknél a keresés célja szórakozás, érdeklődés volt /18%/. E százalékokat azonban nem vehetjük abszolút értékeknek. Nem minden esetben volt a könyvtár hibája, hogy a kérések teljesíthetetlenek maradtak. A későbbiekben látni fogjuk, hogy sok információ téves adaton alapszik; előfordul, hogy az olvasó olyan könyvet keres, amelyen valójában meg sem jelent.

A leíró katalógus használata

Az előző fejezetekben olyan sajátságokat vizsgáltunk, amelyek egyaránt érvényesek a leíró és a tárgyszó-katalógusra. A továbbiakban külön foglalkozunk a két katalógus-féleséggel.

A formanyomtatvány (lásd mellékletet) 1.4 kérdés-csoportjára kapott válaszok összegezéséből kitűnt, hogy a leíró katalógus használatának célja a megkérdezettek 95%-ánál meghatározott munka lokalizálása volt. Csak 5% ke-
reste egy szerző összes művét. Egy mű összes kiadására senkinek nem volt szüksége, csupán azért irták fel ugyan-
annak a munkának több kiadását, hogy ha az egyik ki-
van kölcsönözve, a másikat megkaphassák, azonban ilyen-
kor is csak azonos nyelvű kiadásokra volt szükség.
Jackson a kollégiumi könyvtárak használatát vizsgálva
ugyanilyen megállapításra jutott. A megfigyelések során
gyűjtött tapasztalatok azt mutatták, hogy az olvasók más-
ként használják a katalógust, mint a könyvtárosok. Nem

"megnéznek valamit", hanem böngésznek. Tehát, ha egy meghatározott munkát keresnek, ahelyett, hogy a szerző neve alatt a cím szerinti betűrendben néznének rögtön után a könyvnek, lapozgatni kezdenek a szerző munkáinak katalóguslapjai között. Bár ez több időt vesz igénybe, sok hibaforrás kiküszöbölését is jelenti. E böngészésnek köszönhető, hogy egy könyv keresésekor rábukkannak a szerző egy másik könyvére, amelyik esetleg jobban megfelel nekik.

Lokalizálás tétel-keresésnél: a katalóguslapok használata

7. táblázat

Megtalált művek lokalizálás szerinti megoszlása meghatározott tétel-keresésnél

	szolg. kat.	olv. kat.	össz.
szerzői rendszős főlap	12	67	79
címrendszős főlap	1	1	2
sorozati főlap	2	1	3
szerzői melléklap	3	1	4
címrendszős melléklap	-	1	1
egyéb melléklap	2	2	4
utaló	-	4	4
analitikus felvétel	-	2	2
tárgyszó katalógusban	-	-	2
összesen:	20	79	101

Táblázatunk csupán az eredményes /+ / keresések adatait tünteti fel. Az adatok meghaladják a tétel-keresések számát, mert egy szerző összes műveinek keresésekor többféle katalóguslapot használtak az olvasók.

Az összes esetek 79%-ában szerzői rendszős főfelvétel segítségével lokalizálták a munkát; a szolgálati katalógusban 60, az olvasóiban 85%-ban. A kutatók gyakrabban használják a melléklapokat. A vizsgált esetek kis száma miatt a különböző melléklapok és utalók között fontossági rendet nem tudunk megállapítani, de az megmutatkozott, hogy e melléklapok nélkül a katalógus használhatósága egyharmadával kisebb lenne.

Megmutatkozott továbbá, hogy ha az olvasó jobban ismerné a katalógust, többféle melléklapot használna. Viszont több esetben tételkereséshez is használták a tárgyszókatálógust. Ez azt jelenti, hogy a tárgyszókatálógus még ilyen esetben is használható.

Az információ forrása

Az információs forrásokat 5 csoportra osztottuk fel. Irodalom-jegyzék alá soroltuk a hallgatók azon kötelező olvasmányait, amelyek valamilyen jegyzéken szerepeltek. Az egyéb írásbeli forrásokhoz tartoznak a bibliográfiákban, folyóiratokban, lábjegyzetekben, stb. található hivatkozások. Az "ismerte" legtöbbször azt jelentette, hogy már olvasta a könyvet, vagy legalábbis volt a kezében. "Látta" üzletben, ismerőseinél, könyvkiállításon.

8. táblázat

Meghatározott tétel-keresések megoszlása az információ forrása szerint

	szolg. kat.			olvasói kat.			összes	
	megvan			nincs				
	+	-	0	+	-	0		%
irodalomjegyzék	7	21	3	26	8	1	66	36
egyéb írásbeli forr.	2	4	3	11		5	25	14
szóbeli forr.	3	14	7	15	3	2	44	24
ismerte	6	7	2	18	3	2	38	21
látta		5		4			9	5
összesen:	18	51	15	74	14	10	182	100

A leggyakoribb információs forrás az irodalomjegyzék: valamivel több mint egyharmada az összes tájékoztató forrásoknak. Minthogy a megkérdezettek kétharmada egyetemi hallgató volt, ez egyben azt is jelenti, hogy legalább a felük csak az irodalomjegyzéken szereplő könyvet olvasta. E könyvek hiányoztak legkisebb számban a könyvtár állományából, csak 6 százalékuk nem volt meg. A következő számottevő csoport, a szóbeli források, egynegyedét tették ki az összes kérdésnek. Ez is elsősorban az egyetemi hallgatók tájékoztató forrása. Míg azonban az irodalomjegyzékben szereplő munkák legnagyobb részét megvoltak a könyvtárban, a szóbeli forrásokon alapuló 27%-a nem volt található. Mivel a negatív kérések közül is

Igen sok alapult szóbeli közlésen, arra a következtetésre jutottunk, hogy e könyvek nagyrésze nem azért nem volt található, mert hiányzott a könyvtár állományából, hanem mert rosszul ismerték az adataikat. Az "ismerte" forrásra a megkérdezettek ugyancsak elég nagy számban /1/5/ hivatkoztak. Igen csekély volt azonban az "egyéb írásbeli források" százaléka. E csoport adatai viszont a legmegbízhatóbbak, itt mutatkozott a legkevesebb negatív keresés. A "látta" tájékozódási forrás csak jelentéktelen számban, 5%-ban volt képviselve.

Hibaforrások meghatározott tétel-keresésnél

9. táblázat

	<u>összesen</u>	%
nem érti a beosztást	34	53
pontatlan információ	18	27
nem ismeri a katalógusok használatát	2	3
nem érti a tételt	1	1,5
az olvasói katalógusban nem szerepel	9	14
hibás beosztás	1	1,5
összesen!	65	100

A legtöbb hibás keresés abból származott, hogy az olvasók nem ismerték a leíró katalógus felépítését. /Hasonló következtetésre jutott Nádvornik és Penalosa is./ A 34 ilyen jellegű problémából 11, tehát a beosztás okozta nehézségek egyharmada címrendszós főfelvétellel rendel-

kező könyv volt. A használók nem tudták, hogy a szerző nélküli művek címük alatt szerepelnek a katalógusban /főleg a kongresszusi kiadványok és a rendeletgyűjtemények beosztását nem értették meg/. 7 esetben azért nem találták meg a könyvet, mert az a szerző összes, illetve válogatott munkáinak valamelyik kötete volt, és a katalóguslapon a szerző neve után közvetlenül nem a keresett adat szerepelt. Eredeti címmel kapcsolatos problémája 5 olvasónak volt csak /az Egyetemi Könyvtár felvételein ugyanis a fordítások eredeti cím alatt találhatóak és csak azt követi az illető kiadás nyelvén írott cím/; nem vették észre, hogy a mű eredeti címe alatt ott áll az általuk keresett magyar cím is. Miután azonban - mint ezt már említettük - a látogatók nagyrésze böngészve keres a katalógusban, e két utóbbi hibaforrásból a várhatónál kevesebb nehézség fakadt. Csupán a termékeny szerzők, mint pl. Dumas műveinek azonosítása okozott gondot. Az utalók meg nem értése 6 hibás keresésnek volt az oka. 1 használó nem tudta hol keresse az "ä" betűt. A többi téves keresés egyszerűen abból származott, hogy az olvasó nem ismerte a betűrendet.

Pontatlan információja volt a könyvről az olvasók 27%-ának. /Jackson a meghatározott tétel-keresésnél a legfőbb hibaforrásnak a pontatlan információt tartja./ A téves információ 7 esetben abból származott, hogy a hallgatók egyetemi jegyzeteket a könyv-katalógusban kerestek. Az irodalomjegyzékeken alapuló hibás keresések nagyobb részének ez volt az oka. Előfordult az is, hogy folyóiratcikkre hitték azt, hogy könyv. Többen pontatlanul tudták a szerző nevét, vagy a mű címét.

Csak két olvasó keverte össze a leíró és a tárgyszókatalógust /szerző szerint kerestek a tárgykatalógusban/; tehát a katalógusok funkciójával általában tisztában vannak, inkább szisztémájukat nem értik.

A fenti téves keresések mind a használó hibájának következményei voltak. A hibaforrásoknak csupán 15%-a róható fel a katalógusnak; ebből 1 esetben a cédula rossz helyre volt beosztva, 9 esetben pedig olyan új könyvet kerestek az olvasók, amelyeknek kartonjait még nem osztották be a kölcsönzői katalógusba; csak a szolgálatiban voltak fellelhetők.

Tárgyszókatalógus használata; szakonkénti megoszlás és hibaforrások

A következő fejezetekben a tárgyszókatalógus használatának sajátosságait vizsgáljuk. Miután a katalógus a tájékoztató szolgálton van, az olvasók általában a könyvtárhoz fordulnak, mielőtt keresnének benne. Nem tekintjük segítségnek az olyan jellegű felvilágosítást, amikor csupán a katalógus alapelvét magyaráztuk meg. Ilyen esetekben csak annyit mondtunk, hogy az irodalomnak az általa legalkalmasabbnak tartott tárgyszónál, vagy szavaknál nézzen utána; felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a szavak betűrendben követik egymást.

/ 10. táblázat lásd a következő oldalon./

A legtöbben az irodalom, történelem, művészettörténet, életrajz és biológia szakokban kerestek. Jackson vizsgálatában is főleg a társadalomtudományi szakokat használták. Míg azonban Jacksonnál a természettudomá-

nyok területén volt a legkevesebb negatív keresés, mi ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaltuk: a katalógus hibájából eredő sikertelen kereséseknek majdnem a fele a biológia és fizika szakokban fordult elő.

10. táblázat

A téma-keresések megoszlása szakok szerint

	megvan		nincs	összesen	
	+	-	0		%
filozófia	2		1	3	4
vallás	2			2	3
közgazdaságtan	4	1		5	7
jog	1	1		2	3
pedagógia	2			2	3
néprajz	1			1	1
matematika	3		1	4	6
fizika	3		1	4	6
kémia	2	1		3	4
biológia	4	3		7	10
orvostud.	1			1	1
műszaki tud.	1			1	1
művészet	6	1		7	10
nyelvészet	6			6	8
irodalom	8			8	11
földrajz	1			1	1
életrajz	6	1		7	10
történelem	5	3		8	11
Összesen: 58		11	3	72	100

A 11 negatív keresésből 8 onnan adódott, hogy a kívánt tárgyszó nem szerepelt a katalógusban és utaló sem volt róla, annak ellenére, hogy a könyvtárban volt ilyen témájú munka. Az olvasó hibájából eredő tévedések: 1 használó, aki a történelem szakban keresett, nem értette meg a katalógus szisztémáját, 2 pedig az olvasói leíró katalógusban kereste tárgy szerint az irodalmat.

A 8 negatív keresés adatait érdemes részletesen is megvizsgálni, mert ezek elég tipikusnak tekinthetők. Általában azok nem találtak megfelelő munkát, akiknek a témájára vonatkozó tárgyszavak nem voltak elég specifikusak. Így pl. lombtalanításra vonatkozó könyv csak a növényélettan, abszorpcióra vonatkozó mű csupán az analitikus kémia, és az a munka, amely az emberi sejtet és fehérjét tárgyalja, kizárólag a szövettan címszó alatt szerepelt, annak ellenére, hogy a könyvek címe a specifikus fogalom volt. Egyik esetben sem volt utaló a fogalomra. A tárgyszókatalógus e fogyatékozságai azért jelentenek problémát, mert az olvasó általában csak egy helyen keresi a témát.

/ II. táblázat. lásd a következő oldalon./

Táblázatunk a sikeres téma-keresések adatait tartalmazza. 58 olvasó keresett eredményesen valamely tárgyra vonatkozó irodalmat; 48-an csak egy helyen /Jackson megállapítása: az olvasó általában csak egy tárgyszót néz meg, ha egy bizonyos könyvet keres/, 10-en több helyen; ebből 8 két tárgyszónál nézett utána témájának, 2 a szerzői és a tárgyszókatalógust is használta. Így összesen 68 adattal rendelkezünk.

Lokalizálás téma-keresésnél

11. táblázat

Téma-keresés lokalizálása

Megtalálta a témát a következők alatt:	esetek száma
keresett tárgyszó, vagy ld utaló	42
megelőző, vagy követő tárgyszavak	2
más, hasonló jelentésű tárgyszavak	9
leirói katalógusban: szerző alatt, mi- után tudta, hogy kik foglalkoztak a témával	8
melléklapon	5
böngészve	2
összesen:	68

Az olvasóknak nem egészen egyharmada megtalálta az irodalmat a keresett tárgyszó alatt, vagy egy "lásd még" utaló segítségével. Kilencen nem az általuk legkézenfekvőbbnek vélt tárgyszó alatt találták meg a szükséges anyagot. Ebből hatnak a könyvtáros mondta meg, hogy hol nézzen utána, mert nem volt utaló.

A téma-keresők 22%-a nem a tárgyszó, hanem a leiró katalógust használta. Öten életrajzot, illetőleg egy műre vonatkozó irodalmat kerestek és a leiró katalógus melléklapjait használták, nyolcan már jól ismerték a témát és tudták, hogy kik irtak róla. Ketten egyszerűen böngésztek

az olvasói leíró katalógusban. Ezek részben maguk sem tudták, hogy mit akarnak. A leíró katalógus használóinak több mint a fele az olvasói leíró katalógust használta. Bár eredményesen kerestek, nagyobb irodalmat sikerült volna összegyűjteniük, ha a tárgyszó katalógust is megnézik.

Könyvtárosok segítségének igénybevétele

A könyvtárosok segítségét jóval gyakrabban vették igénybe, amikor azokat a katalógusokat használták, amelyek a tájékoztató szolgáltatón találhatók.

Az olvasói leíró katalógus használóinak 12%-a kért segítséget a könyvtárostól; 18%-uk nem volt rendszeres látogatója az Egyetemi Könyvtárnak.

A szolgálati leíró katalógus használóiból 92% /25%/ nem rendszeres látogató/, a tárgyszóéból 63% /37% nem rendszeres látogató/ kért segítséget.

A szolgálati leíró katalógus használói közül, azoknak, akik megtalálták a keresett tételt, 66%-a előzetesen utmutatást kért; akik hibásan kerestek, azok közül 1 kivétellel mindenki /98%/ segítséget kért a könyvtárostól; akik olyan könyvet kerestek, ami nem volt még, mind a könyvtárhoz fordultak.

A tárgyszókatalógus használóiból a helyesen keresők 56%-a segítséget kért, a téves keresők közül mindenki /88%/, azok, akiknek nem volt a témájára vonatkozó irodalom, szintén mind segítséget kértek a könyvtárostól.

Tárgykeresőknél a szakterület ismerőseinek 50%-a segítséget kért, míg azoknak, akik nem ismerték a szak-

területet, 70%-a vette igénybe a könyvtárost. A hibás keresők közül a rendszeres használóknak 33%-a, a katalógust kevésbé ismerőknek 100%-a segítséget kért a könyvtárostól.

Megmutatkozik tehát, hogy bár a szakismeret és a katalógus ismerete befolyásolja, hogy milyen mértékben kérnek segítséget a használók a könyvtárostól, ezek nem elsődleges szempontok. A döntő az, hogy van-e katalógus mellett könyvtáros, akitől felvilágosítást kérhet az olvasó.

A tétel és téma-keresés közti különbséget vizsgálva, mi Jacksontól eltérően azt találtuk, hogy a téma-keresők ritkábban fordulnak a könyvtároshoz segítségért.

Következtetések, javaslatok

A vizsgálat értékelése során megmutatkozott, hogy kik, milyen célból és milyen módszerrel használták a katalógust, megtalálják-e benne a keresett munkát, ha igen, milyen cédulák segítségével, ha nem, miért nem. Támpontot kaptunk továbbá arra is, hogy melyek a leggyakoribb információs források, mi szerint válogatnak az olvasók a katalógusban és igénybe veszik-e a könyvtáros segítségét.

Az olvasók legnagyobb része megtalálta a keresett munkát, illetőleg irodalmat a katalógusban: tehát a katalógus jelenlegi felépítése kielégíti az igényeket, nincs szükség arra, hogy bármilyen lényeges változtatást létrehozzunk benne. Az egyes katalóguslapok jelentőségének felmérésére azonban vizsgálatunk nem bizonyult alkalmas-

nak. Nem tudtuk megállapítani a különféle utalók és melléklapok relatív fontosságát. Megmutatkozott, hogy meghatározott tétel-keresésnél a használó számára nagyjából közömbös a főlap kiválasztásának kérdése; ha a katalógust megfelelő melléklapokkal látják el, az olvasó megtalálja a keresett tételt. Az a tapasztalatunk, hogy az olvasó böngészve keres. Azzal, hogy lapozgatja a katalógust, több problémát is megold, amelyek a leíró katalógus szerkesztésével kapcsolatosak. /Igy pl. az eredeti cím szerepeltetése, az összes és válogatott műveknek az egyes munkák elé osztása./ Érdekes volna tudni azonban, hogy ez a böngészve keresés csak a mi könyvtárunk olvasói között terjedt-e el, vagy általános a többi könyvtárban is. Ha ugyanis csak nálunk alkalmazzák, akkor feltehetőleg az az oka, hogy az olvasók nem ismerik jól a katalógus szerkezetét; ez természetesen lassítja a keresést. Másrészt viszont a böngészésnek köszönhető, hogy a használó olyan új könyveket ismer meg, amelyeknek elolvasása különben eszébe sem jutott volna.

Az eredménytelen keresés legnagyobb része abból adódott, hogy az olvasók nem jól ismerték a katalógust. Meg kell tehát tanítani őket a katalógus használatára, elsősorban rá kell venni őket, hogy amennyiben a könyvnek nincs szerzője, címszó szerint keressenek. Fel kell őket világosítani arról, hogy a leíró katalógusban, a szerző műveinek felsorolása után megtalálják a szerzőre vonatkozó irodalmat is.

A hibaforrások másik nagy csoportját az olvasók információi alkották. Miután a tájékoztatási források igen nagy hányadát a szóbeli közlések képezik, a téves kere-

sések számát lényegesen csökkentené, ha az egyetemi előadásokon szóban ajánlott irodalmat legalább a táblára felírnák. Helyes volna továbbá, ha az irodalomjegyzékeken pontosabban meghatároznák a kötelező anyag adatait, különösen azt, hogy milyen fajta anyagról van szó: jegyzet, könyv, vagy folyóiratcikk-e a jelzett munka.

A tárgyszó katalógusban való keresés hibaforrásainak okát elsősorban nem az olvasóban, hanem a katalógus felépítésében véltük felfedezni. Ez természetes is, mivel szakkatalógus sohasem épülhet fel olyan szigorú elvek szerint, mint a leíró katalógus. A tárgyszó-katalógus igyekszik igazodni a használó gondolkodásához; de melyik használóhoz igazodjék, hiszen olyan sokféle van. A katalógus alapelve, a specifikus fogalom alkalmazása általában megfelelt a látogatók elképzelésének is; a sikertelen keresések ott voltak a gyakoribbak, ahol ezt nem tartották be elég következetesen. Megállapítottuk, hogy olvasóink szívesen keresnek a tárgyszó-katalógusban, elég könnyen igazodnak el benne, mivel azonban hajlamosak arra, hogy csak 1 tárgyszónál nézzenek utána a keresett irodalomnak, fokozná a katalógus használhatóságát a "lásd" és különösen a "lásd még" utalók sűrűbb alkalmazása, annak érdekében, hogy ez a katalógus felduzzasztását jelenti.

Hozzá kell szoktatni az olvasókat, hogy forduljanak bátran a könyvtárhoz segítségért. Megállapítottuk, hogy a megkérdezettek hány százaléka vette igénybe a könyvtárost, de nem tudjuk, hogy a könyvtár látogatói közül hányan távoznak anélkül, hogy megkapták volna a keresett anyagot és ez a szám mennyivel csökkenne, ha azok, akiknek igénye kielégítetlen maradt, mind a könyvtárhoz

fordulnának. Egy esetleges későbbi felmérés ezt a kérdést is kideríthetné.

Végül néhány módszertani tapasztalatra szeretnénk rámutatni. Mint előljáróban jeleztük, felmérésünk legfőbb fogyatékoságának a megkérdezettek kis számát tekintjük; rövid ideig tartó, egyetlen interjuvolón alapuló vizsgálat segítségével azonban igen nehéz a kísérletet széles területen elvégezni. Az "egyetlen interjuvoló" előnye természetesen az alkalmazott módszer egyöntetűsége. Számos eredmény nem tekinthető viszont az esetek kis száma miatt tipikusnak.

További hátrány az a körülmény, hogy a vizsgált katalógusok különböző helyiségben találhatók; főleg, hogy a tárgyszó-katalógus nem állt közvetlenül az olvasók rendelkezésére és így nem tudunk pontos képet kapni használatának gyakorisága felől.

A formanyomtatvány (melléklet!) sem volt minden tekintetben kielégítő. A téma-keresés 1.1 pontja további, illetőleg más típusú részletezést kíván. Az 1.2 pontot ki kell egészíteni egy olyan kérdéssel, hogy - amennyiben tévesen keresett az olvasó - milyen főlap alatt található a tétel. Téma-keresésnél a 2.21 pontot ketté kell választani.

Bár felmérésünket összevetettük hasonló külföldi tanulmányokkal, igen érdekes volna egy hazai, elsősorban egyetemi könyvtárban végzett katalógus-használati vizsgálat, tapasztalataink megismerése és az eredmények összehasonlítása.

MELLÉKLET

- kelt interju kezdete vége
a/ olvasó foglalkozása
b/ keresés célja
c/ rendszeres használó

I. MEGHATÁROZOTT TÉTEL KERESÉSE

Szerző: cím: sorozat: . .

1.1 megtalálta a tételt az alábbiak lokalizálásával

- 1.11 szerzői rendszó
- 1.111 szerzői melléklap
- 1.12 címrendszó
- 1.121 címrendszós melléklap
- 1.13 sorozati főlap
- 1.14 egyéb melléklap
- 1.15 utaló
- 1.16 tárgyi rendszó /tárgy, vagy szakkatalógusban/
- 1.2 nem találta meg a tételt

- 1.21 nincs meg
- 1.22 információi pontatlanok, hiányosak voltak
- 1.23 nem értette meg a tételt
- 1.24 a keresett tétel egy nagyobb munka része volt,
nincs róla analitikus felvétel
- 1.25 az olvasó nem értette a beosztást
- 1.26 a beosztás hibás volt
- 1.27 egyéb okok
- 1.3 az olvasó információjának forrása

1.4 milyen célból használta a leíró katalógust

- 1.41 egy művet akart lokalizálni
- 1.42 egy szerző összes műveit kereste
- 1.43 egy mű összes kiadásait kereste

1.5 a tétel megvolt

1.6 a tétel nem volt meg

II. TÉMA SZERINTI KERESÉS

Anyagot keres. szakszám

- 2.1 az olvasó ismerte már ezt a szakterületet

2.2 megtalálta a tárgykörre vonatkozó cédulákat a következők alapján

2.21 a keresett tárgyszó, vagy egy ld. utaló segítségével

2.22 a keresett tárgyszót közvetlenül megelőző, vagy követő szavak alatt

2.23 más - hasonló jelentésű - tárgyszavak alatt, mivel az ő általa keresett nem volt a katalógusban

2.24 szerzői katalógusban, miután tudta, hogy kik foglalkoztak a témával

2.3 nem talált semmit a tárgyra vonatkozóan

2.31 az olvasó által keresett tárgyszó nem volt a katalógusban, és utaló sem volt róla

2.32 volt tárgyszó, vagy utaló /ld., ld. még/, de nem találta, vagy nem értette meg

2.33 unta a ld.-knál való keresést és abbahagyta

2.34 nem értette a katalógus szisztémáját

2.35 egyéb okok

2.4 kilrta a tárgykörre vonatkozó összes tétel jelzetét

2.5 csak néhányat lrt ki /vagy egyet sem/; a válogatás alapja a következő volt

2.51 a cédulák betürendes helyzete

2.52 nyelvtudás

2.521 csak magyar nyelvű anyagra volt szükség

2.53 a címek, alcímek fogalmazása

2.54 a kiadási év

2.55 jelentős szerző művei

2.56 bibliográfiai jegyzet

2.57 illusztráció

2.58 egyéb

2.6 volt a tárgykörre vonatkozó anyag

2.7 nem volt a tárgykörre vonatkozó anyag

3. segítséget kért a könyvtárostól

4.1 használó megjegyzései

4.2 kérdező megjegyzései

Irodalom

- ACKERS, S.G.: To what extent do the students of the Liberal Arts Colleges use the bibliographic items given on the catalog cards. - Library Quarterly. 1931, 394-408.p.
- BROWN, M.: The graduate student's use of the subject catalog. = College and Research Libraries. 1949. 2.No. 203-208, 217.p.
- BROWN, M.: The use of the catalog in a university library. /Diss. Univ. Chicago./ 19.
- DÉRI M.: Katalógus-használati vizsgálatok. = Könyvtári Figyelő. 1968. 1.sz. 18-2.p.
- DOMANOVSKY Á.: Reflections on E.L. Tate's test of the Draft Code. = The Library Quarterly. 1965. 1. No. 21-27.p.
- HAYGOOD, W.C.: Who use the public library. /Chicago, 1938, Univ. of Chicago Press./ 65 p.
- HENKLE, H.H.: The classified catalog as an aid to research. = The role of classification in the modern American library. /Illinois, 1959, Univ. of Illinois./ 42-52.p.
- IRWIN, R.R.: The use of the card catalog in the public library. /Diss. Univ. Chicago./ 1949.
- JACKSON, S.L.: Catalog use study: director's report. Ed. by V. Mosteck. Chicago, 1958, Amer. Libr. Assoc. VII. 86 p.
- KENNEY, L.: The implications of the needs of users for the design of a catalogue: a survey at the International Labour Office. = Journal of Documentation. 1966. 195-202.p.
- KERR, W.: The professor looks at the card catalog. = College and Research Libraries. 1943. 2. No. 134-141.p.
- MILLER, R.A.: On the use of the card catalog. = The Library Quarterly. 1942. 3.. No. 629-637.p.

- MISHOFF, W.O.: The catalog from a reader's view point.
= Library Journal. 1932. 1035-1038;p.
- NÁDVORNIK, M.: Proc ctenar ne nasel knihu. 2 Knihovnik.
1964. 1. No. 18-19.p.
- PENALCSA, F.: An investigation of the manner in which
students of Denver, School of Librarian-
ship./ 1949.
- PIGGOTT, M.: Cataloguing principles and practices: an
inquiry. Ed. with an introd. by - - .
London, 1954, The Libr. Assoc. 1-13,
145-152.p.
- SPALDING, C.S.: The use of catalog entries at the Lib-
rary of Congress. = Journal of Catalog-
ing and Classification. 1950. 4. No. 95-
100.p.
- STEVENS, R.E.: A summary of the literature on the use
made by the research worker of the
university library catalog. Urbana, Illi-
nois, 1950, Univ. of Illinois Libr. 11.p.
/Univ. of Illinois Library School. Occa-
sional papers. 13.No./
- TATE, E.L.: Main entries and citations: one test of the
revised cataloging code. = The Library
Quarterly. 1963. 2. No. 172-191.p.
- TATE, E.L.: Response to the Reflexions /of Á. Doma-
novszky/. = The Library Quarterly. 1965.
L. No. 27-30.p.
- WAGMAN, F.H. - SEELY, M.L.: What the school libra-
rian wants from the author and title ca-
talog. = Journal of Cataloging and
Classification. 1955. 4. No. 188.p.

A moszkvai orvostudományi tájékoztatási intézetről

Sokat olvastunk és hallottunk már a VNIIMI-ről, az Összövetségi Orvostudományi és Orvos-technikai Tudományos Kutatóintézetéről, folyóiratunk múlt évi 2. számában is közöltünk róla néhány összefoglaló adatot. Ezuttal személyesen látogattuk meg az intézetet. Ujabb közleményünket ez indokolja. Milyen a moszkvai orvostudományi tájékoztatási intézet - egy magyar könyvtáros szemével?

Az intézet célja saját megfogalmazásában

"A tudósok és a gyakorló orvosok széleskörű tudományos tájékoztatása a hazai és külföldi orvostudományi és egészségügyi eredményekről. A teljes orvosi világirodalom tanulmányozása, feldolgozása és közreadása bibliográfiai, referáló és szemlekiadványok útján. A szovjet egészségügyi szervezet tájékoztatási intézményeinek és részlegeinek módszertani irányítása, az összövetségi "tájékoztatási alapállomány" létrehozása, az orvostudományi tájékoztatás tanulmányozása - tudományos program keretében, a tájékoztató szakemberek képzése és továbbképzése, az Egyetemes Tizedes Osztályozás gondozása".

A cél megfogalmazása a tájékoztatással foglalkozók számára teljesen ismert, mégis, két meglepő dolog van benne. Az egyik a teljes orvostudományi világirodalom tanulmányozása /mint cél, mint közvetlen feladat még nem

valósítható meg/, a másik: tudományos program kitűzése magának a tájékoztatásnak a tanulmányozására.

Hasonló, bár szerényebben megfogalmazott céljai voltak az intézetnek már 1956. évi megalakulásakor, amikor az Egészségügyi Szervezési Szemasko Intézet orvostudományi tájékoztatási osztályaként működött.

Az intézetet mai felépítésében 1962-ben hozták létre. Az új szervezet megalakítását széleskörű kutatómunka előzte meg. A tudományos tájékoztató osztály megtervezte a leendő intézet szervezeti modeljét, az információ útjának a sémáját, a tájékoztatási szolgáltatások mennyiségi, minőségi és szerkesztési követelményeit, megtervezte a "tájékoztatási alapállomány" szerkezeti felépítését, az intézet szervezeti és működési szabályzatát. Ennek az előkészítő munkának tulajdonítható, hogy az átalakított, többszörösére fejlesztett intézet munkája mennyiségi és minőségi szempontból szinte ugrásszerűen tudott kifejlődni, az intézet nem ismeri a stagnálást, fejlődése töretlen.

Szervezeti tagoltsága - különös tekintettel a funkciókra

Az intézetet egyrészt orvostudományi részterületek /klinikai, megelőző, orvos-technikai stb./, másrészt funkciók szerint tagolták osztályokra /1. az ábrát/.

Az orvostudományi részterületek szerint működő osztályok /amelyek a mi felfogásunk szerint dokumentációs osztályok/, de a bibliográfiai, az aktuális információs osztály és a tudományos tájékoztatási alapállomány csoportja is, magával az orvosi irodalommal van kapcso-

latban és azt dolgozza fel különféle módon különböző tájékoztatói eszközökké. A módszertani és a tájékoztató-gépesítési osztály viszont magának az Informatikának az elméletét, felhasználását és gyakorlatát, fejlesztését, gépesítésének a módjait vizsgálja és végez kísérleteket.

Néhány osztály munkájáról részletesebben:

A Klinikai, a Megelőző Orvostudományi, a Közegészségügyi-Egészségügyi Szervezési és az Orvostechnikai Osztály azonos módszerrel dolgozza fel a rendelkezésére álló szakirodalmat. Ezek az osztályok az intézet kiadványainak az előállítói, amelyek a következők:

1./ a mindenki által jól ismert Medicinskij Referativnij Zsurnal /1969-től 16 szekcióban/

2./ Tudományos szemlekiadványok /obzorok/. 1969-től 28 orvosi és egészségügyi téma mai állásáról számolnak be részletesen, 80-100 lapos tanulmányban, amelyet számos hazai és külföldi forrás: könyv, folyóiratcikk stb. alapján írnak meg. Egy-egy kiadvány több tucat eredeti közlemény alapján készül, tehát valóban "szemle".

3./ A referátum-gyűjtemények a külföldi orvostudományt mutatják be 3 témakörben, terjedelmes referátumok formájában.

4./ Havi kiadványuk az Ekszpreszsz Informacija, amely rövid átfutási időre törekszik /3 hónapnál rövidebbre azonban még nem sikerült/, 10 szekcióban hozza az új világirodalmi közlemények bő referátumait, vagy kivonatos fordításait.

5./ Az orvostudományi és az orvostechnikai újdon-ságok /Novosztj/ 10 naponként megjelenő /"dekádkiadvány"/ periodikák 15-20 oldalas terjedelemmel. Külföldi eredeti

vagy szemleközlemények bő referátumát, esetleg rövidített fordítását közlik. A válogatás és a megjelentetés fő szempontjai az ujdonság és a gyorsaság. Ezt fejezi ki az a feldolgozási szabály is, hogy az intézetbe érkező folyóiratokat elsőként a Novoszti szerkesztői nézik át. A feldolgozandó cikkeket u.i. elosztják a különböző kiadványok között, átfedés nincs! A Novoszti nem tematikus, tartalmára való tekintet nélkül hoz cikkreferátumokat, egyetlen követelmény vele szemben az ujdonság.

Minden egyes beérkezett folyóirat minden egyes cikkcíméről fotókópia készül, a válogató szerkesztők erre vezetik rá szignójukat. A folyóiratokat eredetiben csak a MRZS szerkesztői kapják, a többi kiadvány feldolgozói fotókópiából dolgoznak.

A Bibliográfiai Osztály minden folyóiratcikk címét lefordíttatja /a belső fordítók nyelvészek, a lektorok orvosok/, majd két szakjelzettel látja el /tárgyszóval és ETO-jelzettel/. Évente 90.000 bibliográfiai cédula készül. Ezek alkotják a központi "tájékoztatási alapállomány" magvát. Felhasználásuk szerint a tudományos kutatóknak elsősorban ez a bibliográfiai "jelzőszolgálat" való, ennek alapján kérhetnek eredeti közleményt, kópiát, fordítást. 38 orvosi szak 50 szakágazatának kb 400 témájára lehet /kartonszolgálat/ előfizetni.

Az Aktuális Információk Osztályának dolgozói a külföldi orvostudományi irodalmat figyelik a következő szempontok alapján:

1. egészségügyi szervezés
2. statisztika, demográfia
3. orvostudomány, orvostovábbképzés, középiskolai képzés

4. az orvostudomány új eredményei, találmányok
5. orvostudományi társaságok, intézetek
6. personáliák

A feldolgozandó dokumentumokat 8 munkatárs között nyelvek szerint osztják fel. A kijelölt közlemények kópiáját az intézmények, berendezések, műszerek és személyek fényképeit, statisztikai táblázatokat, törvényeket, rendeleteket az előbbi felosztásban, ezen belül országonként, orvosi szakok, majd betűrend szerint nagy dobozokban, külön katalógus nélkül, eredetiben tárolják.

A gyűjtemény alapján 5 percen belül gyors tájékoztatást tudnak adni intézmények, egyesületek, személyek jubileumairól, nekrológoktól, Nobel-díjasokról és más kitüntettekről, találmányokról és feltalálókról, különböző országok egészségügyi intézményeiről, egészségügyi szervezetről, demográfiai adatairól, kongresszusokról stb. A magyar Nobel-díjasokról pl. több adatot meg lehet tudni, mint itthon. Dokumentálják jelenlegi tartózkodási helyüket és működésüket is.

A minisztériumok és egészségügyi szervezők kérésére /különösen a külföldre utazó orvosok részére/ gyűjteményük alapján 2-3 oldalas összefoglaló közleményeket állítanak össze a meglátogatandó ország vagy intézmény fontosabb adatai alapján.

Az Aktuális Információk Osztálya évente 3-400 kérsésre ad tájékoztatást. Összeállítja az intézet kongresszusi naptárát, ezenkívül orvosi egyesületek, szövetségek, szervezetek adatait tartalmazó /World of Learning-szerű/ kiadványt szerkeszt.

A Tudományos Tájékoztatási Alapállomány Csoportja

különböző primer dokumentumok fotókópiált tárolja és ezek alapján feltáró apparátust állít elő. A kettőt együtt nevezzük "tájékoztatási alapállomány"-nak, "Primer dokumentumok" a táájékoztatási alapállomány szempontjából nemcsak a kézikönyvek, monográfiák, szótárak, folyóiratok stb., hanem a VNIIMI minden kiadványa is.

Feltáró apparátusuk:

1. Szolgálati katalógus

- a/ referátumokat tartalmazó cédulák
- b/ referátumokat tartalmazó lyukkártyák /perem-, optikai, mezőlyukkártyák/
- c, d/ távlati tervként gépi lyukkártyák és a feltáráshoz szükséges tezaurusz

2. Szakkatalógus /az MRZS szakrendszerének megfelelően/

3. ETO- katalógus

4. bibliográfiák

5. témakutatási jegyzékek

6. segédkatalógus /egyetemek, kiadók, orvosi könyvtárak és azoknak az intézményeknek a címtára, amelyekkel az intézet kapcsolatban van/

A cél az, hogy a Szovjetunió minden orvosi könyvtárának a katalógusanyaga bekerüljön a központi tájékoztatási alapállományba, amelyet kibővített "központi katalógusként" kívánnak felhasználni a tájékoztatásban. Eddig inkább felsőbb szerveiknek adtak tájékoztatást. 1969-től azonban telexen az ország területén bárkinek felvilágosítást fognak adni. További céljuk, hogy a hálózati felépítésnek megfelelően a Köztársasági Központi Orvosi Könyvtárakban

és az országos kutatóintézeti könyvtárakban is legyen - feladataiknak megfelelően kisebb volumenű - "tájékoztatási alapállomány".

A Külföldi Kapcsolatok Osztálya tartja a kapcsolatot a külföldi orvosi tájékoztatási központokkal, az orvosi kiadókkal és egyes tudósokkal. Az osztály foglalkozik a külföldi delegátusok /évente mintegy 30 személy/ fogadásával és programjának összeállításával. 200 partnerrel van cserekapcsolatban. Az Excerpta Medicának elkészíti és megküldi az orosz orvosi folyóiratcikkek referátumait.

A Módszertani Osztály nagyrészt elméleti feladatokat teljesít. Külön intézménnyé kívánják fejleszteni a következő feladatokkal: 1/ az ETO tökéletesítése, különböző szakrendszerek tanulmányozása, összehasonlítása, gépesítése, a szovjet tájékoztatási szervezetek működésének tanulmányozása, tájékoztatási feladatok tanulmányozása, normatívák kidolgozása. 2/. Az orvostudományi tájékoztatási szervek módszertani irányítása, 3/. Módszertani tanulmányok készítése.

Legnagyobb a 27 fővel dolgozó Sokszorosító- Könyvtöltő Osztály. Sok gépük van, amelyeknek egy része elavult, de van angol Rank xeroxuk, hazai "Era" és "Vega" márkájú xerox-rendszerű sokszorosítójuk, 5 Romayor típusú sokszorosító gépük és fotolaboratóriumuk. Minden kiadványukat és szolgáltatásukat maguk állítják elő.

Néhány számadat

A VNIIMI 250 belső és 1200 külső munkatárssal számos kiadványt állít elő, amelyeknek együttes évi oldalterjedelme 60.000 szabványoldal. Az évente elkészített bibliográfiai címleírások száma 90.000. A bedolgozó munkatársak 40 különböző intézményhez tartoznak.

A feldolgozott folyóiratok száma 2000.

Az évente feldolgozott folyóiratcikkek száma mintegy 100.000. Ezeknek kb. 30%-a az MRZS-be, 20%-a az Ekszpreszs Információjába, 50%-a egyéb kiadványokba kerül.

Az MRZS előfizetőinek száma	40.000
Az Ekszpreszs Információ előfizetőinek száma	14.000
A Novosztj	" " 500

Évente kb. 700 témakutatási jegyzéket küldenek ki. Az új kérések száma évente mintegy 200, ezeket automatikusan /az egyszeri kérés teljesítése után/ figyelőszolgálatá váltóztatják.

A feltárás mélysége, sokoldalúsága, tudományos színvonala

Minden osztály, részleg munkájában szembeötlő, hogy nem mechanikusan, rutinból végzik. Kizárólag a technikai rész normázott /a normák eléggé alacsonyak/. Az orvosi szakértelemre messzemenően támaszkodnak. A kiadványszerkesztők a klinikai osztályon klinikusok, az egészségügyi szervezési osztályon higiénikusok stb. A belső fordítók nyelvészek, a külsők és a lektorok orvosok

A tudományos színvonalat biztosítja az is, hogy a tartalmi munkát /szemlék megírása, fordítások, referátumok készítése, a válogatás egy része/ külső tudományos intézetek magas képzettségű orvosai végzik /professzorok, docensek, az alsó az adjunktusi szint/. Az összeállított kiadványok végső sorsát azonban a belső szerkesztők /akik maguk is orvosok/ döntik el. Ha a kiadvány részére megírt szemle, a fordítás vagy a referátum minőségével a belső szerkesztő nincs megelégedve, a munkát nem fogadja el, konzultál a szerkesztőkkel és ha ezután sem tartja megfelelőnek, a megjelentetést megtagadhatja. Kinosan vigyáznak rá, hogy téves adat ne kerülhessen szolgáltatásaikba.

Egy-egy szemlekiadvány néha közel 100 eredeti dokumentum alapján készül. Az előkészületi idő egy teljes év.

Minden jelenleg ismert tájékoztatási feltáró módszert alkalmaznak a fordítástól a referátumkészítésen és a bibliografizáláson keresztül a komplex kiadványokig. Referálólapjuk és referálószolgáltatásuk is van. Minden orvoscsoportnak és rétegnek akarnak valamit nyújtani, ennek megfelelően a szakirodalmat eddigi ismereteinkhez képest a legnagyobb sokoldalúsággal tárják fel.

Az "informátorokról". A személyzet képzettsége

Mint csaknem minden fejlett országban, a tájékoztatók /nálunk dokumentalista/ élesen megkülönböztetik magukat a könyvtárosoktól /ilyenkor örülünk neki, hogy a tájékoztató és a könyvtáros nálunk egy személy, önmagá-

val nem kerülhet ellentétbe/. A fent említett ellentét a gyakorlatban ugyan nem sokat jelent, de ha egy tájékoztatási intézet dolgozója nem szerkesztő, akkor biztos, hogy "informátor"-nak mondja magát és hivatalosan is így nevezzük.

A VNIIMI állományában több mint 30 orvos dolgozik /ezek közül 3 professzor, több mint a fele kandidátus/. A tudományos szerkesztők orvosok, a szerkesztők nyelvészek. Az un. "módszertanosok" könyvtári főiskolát végeztek. Munkájuk belső szervezés /a mi felfogásunk szerint, ennek a munkának nagy része adminisztráció/. A ragasztást, kartonbesorolást, a bibliográfiai adatok átvezetését könyvtártechnikumot végzettek látják el. Nyelvtudás dolgában kitűnően állnak. Mind a bibliográfiai, mind az aktuális információs osztály dolgozó nyelvterületek szerint működnek. Nyelvtudásuk aktív. Nyelvismeretet csak a könyvtáros technikusoktól nem követelnek meg. 2 nyelv ismerete nélkül orvost nem vesznek fel.

Az intézet önálló tudományos munkássága

csak akkor fog teliesen kibontakozni, amikor szűkös helyiségeikből szabadulni fognak és - előre láthatóan 1974-75-ben - felépülő új tájékoztatási palotájukba átköltöznek. Az előzetes tanulmányozást azonban már megkezdték, mégpedig igen érdekes kérdésekről. Ilyenek például: Mennyi tényleges hasznot hoz az egészségügy /az emberek "karbantartásával"/ és ebből mennyi jut az orvosi tájékoztatásra. Vagy: Mennyi tényleges ismereteket ölelnek fel a tájékoztatási kiadványok a primer dokumentumokból? Mennyi egy új adat létrejötte és az olvasóig történő eljutása

közötti átfutási idő? Jó-e a nagytömegű szekunder irodalom? Van-e valójában "szakirodalmi áradat"? Ha van, hogyan szabályozható?

Külön csoport dolgozik a tájékoztatás gépesítésén. Egyenlőre Hollerith-jellegű lyukkártyákkal dolgoznak. Kartotékanyagukat 13 szempont szerint előre válogatják, téma szerinti csoportosítás céljából egyenlőre külső szervnek adják ki. Mihelyt elektromos válogatóberendezést /Minszk-22-t/ kapnak, a megkezdett munkát majd továbbfejlesztik. Egyelőre az ismert módszerekkel kísérleteznek.

- - -

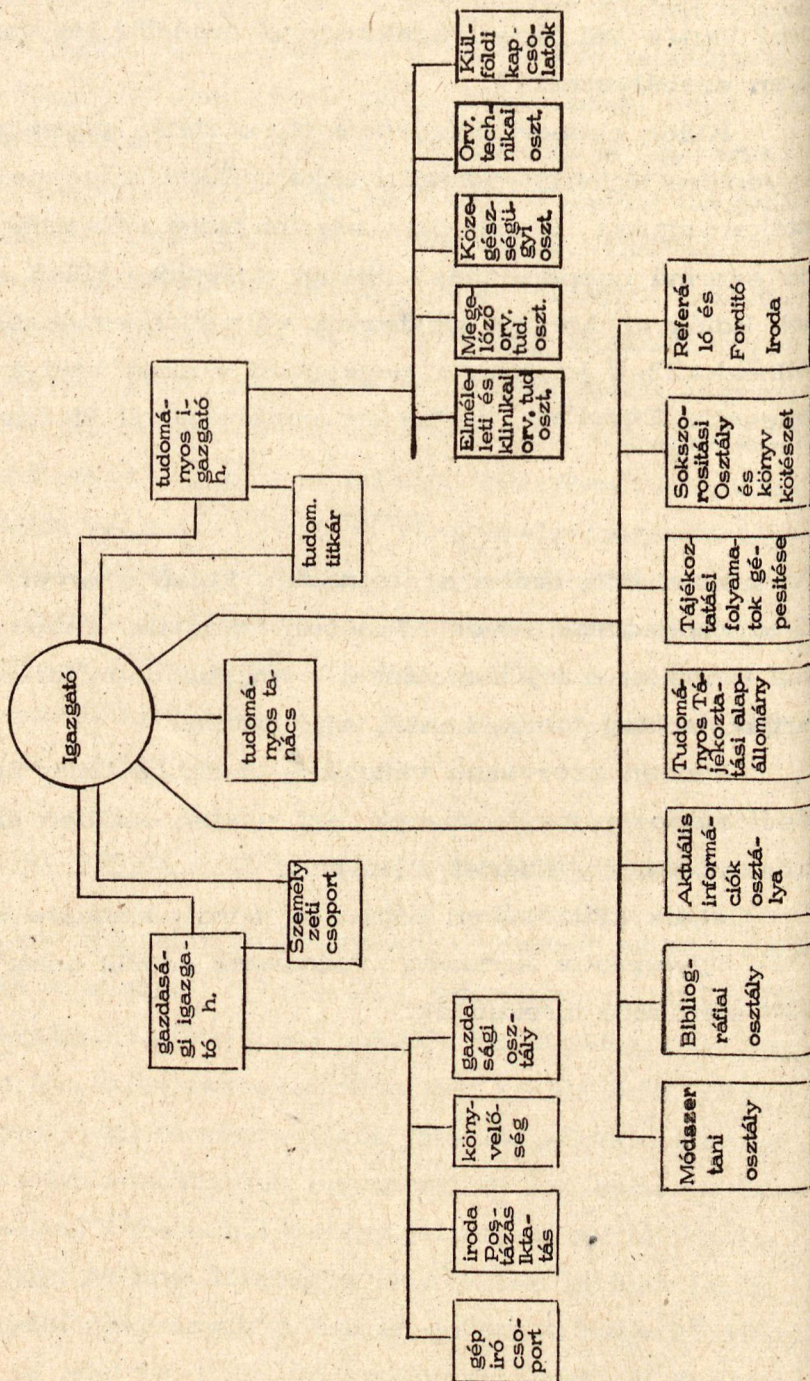
Az intézet nem ismeri a stagnálást. Felső szerveivel való jó kapcsolatai révén állandóan fejlesztik. Ehhez hozzá kell tennünk: a tájékoztatást a Szovjetunióban fontosnak tartják, sokkal fontosabbnak, mint nálunk.

Minden szervezeti változást, új szolgáltatás bevezetését alaposan megterveznek, azt minden esetben elméleti kutatómunka és kísérlet előzi meg.

Céljaik kitűzésében bátrak, a mércét magasra tűzik.

Ugyanakkor sohasem maximumra, mindig csak az optimum elérésére törekednek.

A VNIMI felépítése



A Z I N F O R M A T I K Á B Ó L V E T T Ű K

SHAH, P.:

A KÖNYVTÁRI BIZOTTSÁG MUNKÁJA EGY INDAI KUTATÓINTÉZETBEN

Sok szó elhangzott már az intézeti könyvtárak munkájával, illetve annak legkülönbözőbb részletkérdéseivel kapcsolatban, viszont igen kevés publikáció jelent meg a könyvtári bizottságok szervezetről, funkciójáról, előnyeiről és hátrányairól.

Pedig a könyvtári bizottságnak fontos szerepe van és sok segítséget nyújthat a könyvtárnak. Segíthet a könyvtári szolgáltatások közvetítésében és kiépítheti a kapcsolatot a felhasználókkal, egyúttal azonban az ügyvezetésnél is képviselheti a könyvtár érdekeit. A könyvtári bizottságot mint tervező és tanácsadó testületet az intézmény vezetője nevezi ki. Ha a könyvtár az intézet egyetlen részlegét szolgálja, a bizottságban vegyenek részt a könyvtár közvetlen felettesei. A könyvtáros a bizottságban a titkár szerepét tölti be.

A bizottsági tagság meghatározott időre szól. Ajánlatos a tagság időnkénti cseréje, mert így az intézetnek több munkatársa kerül a könyvtárral szoros kapcsolatba.

Az összejövetel gyakoriságát a szükséglet szabja meg, de legalább havonként össze kell jönni akár akad

valamilyen konkrét probléma, akár nem. A bizottságot a könyvtáros hívja össze, előbb azonban az elnökkel min-
dent megbeszél. Az összejövetel időpontjáról a tagságot
jó előre értesíteni kell. A megbeszélésre a könyvtáros
alaposan készüljön fel, hogy valamennyi felgyülemlett prob-
lémát megfelelően megtárgyalhassanak.

Milyen legyen a könyvtár és a bizottság kapcsolata?
A bizottság az elvi álláspontokat, az irányelveket fektesse
le, és azokat a könyvtár a részletek kidolgozása útján
hajtsa végre. Amennyiben felmerülne az a kérdés, hol a
határ az irányelvek kitűzése és az adminisztratív végre-
hajtó munka között, azt a bizottság és a könyvtár közö-
sen, az együttműködés szellemében döntse el. A könyv-
tár és a bizottság között különben is teljes megértésnek
kell lennie, a kapcsolat legyen nyílt, őszinte és baráti. A
könyvtáros problémáit vagy az egész tagsággal vagy a
bizottság elnökével beszélje meg és ne építsen ki külön
kapcsolatokat az egyes tagokkal, mert ez félreértésekhez
vezethet.

Vigyázni kell a könyvtár belső fegyelmeire is, a kap-
csolatot a könyvtár vezetője tartsa fenn, a beosztottak ne
forduljanak a bizottsághoz a könyvtárvezető megkerülésé-
vel, viszont a bizottság se avatkozzék a könyvtár végre-
hajtó munkájába. Amennyiben azonban erre mégis szük-
ség lenne, azt csak a könyvtár vezetőjén keresztül tegye.

A bizottság az alábbi területeken támogatja a könyv-
tárat:

1. Fontos funkciója a közvetítés. A bizottság továb-
bitja a munkatársak kívánságait, javaslatait a

- könyvtárnak, ugyanakkor hangot ad a könyvtár kívánságainak a vezetősége előtt és ismerteti a könyvtár szolgáltatásait a munkatársakkal;
2. Segit a könyvtárnak a fejlesztési tervek előkészítésében és javaslatokat tesz a vezetőségnek a könyvtár pénzügyi, munkaerő, stb. kereteinek bővítésére;
 3. Felméri a könyvtár helyzetét és javaslatokat tesz működésének fejlesztésére;
 4. Ellenőrzi a folyóirat rendeléseket és javaslatokat tesz új folyóirat megrendelésekre;
 5. Jóváhagyja új berendezések vásárlását;
 6. Segit a beszerzendő könyvek kiválogatásában és tanácsot ad - nem könyvtári vonatkozású - szakmai kérdésekben;
 7. Segit a meglévő könyvtári szabályok végrehajtásában;
 8. Kidolgozza könyvtár ügyrendjét, megállapítja a könyvtári állomány használatának módját, a nyitvatartás idejét, a könyvtári szolgáltatásokat és azok kiterjesztését, stb.;
 9. Ellenőrzi az évi költségvetés felhasználását és segít a következő évi költségvetés elkészítésében;
 10. Javaslatokat tesz hatékonyabb szolgáltatások ki fejlesztésére és a könyvtár szélesebb körű propagálására;
 11. Szükség esetén tanácsot ad adminisztratív kérdésekben is.

A bizottság munkájának számtalan előnye közül az egyik legfontosabb az, hogy állandóan tájékoztatni tudja a

könyvtárat az intézet előtt álló feladatokról, a várható fejlesztés irányáról, hiszen tagjai általában az intézet vezetőségéből kerülnek ki. Az is előfordulhat, hogy az intézet a könyvtár által végzett irodalomkutatás alapján dönt az egyes tervek keresztülviteléről.

A pénzügyi keret jobb felosztásánál komoly segítséget jelent, hogy a könyvtári bizottság jól ismeri az intézet egyes csoportjainak munkáját, tehát tudja, hogy milyen mértékben, ill. milyen arányban van az információkra szükség.

A bizottság tagjai rendszerint még azután is sokat foglalkoznak a könyvtárral, miután e tisztségük már megszűnt. Ez az érdeklődés jó szolgálatot tehet a könyvtárnak. A volt tagok korábbi tapasztalataik alapján gyakran tesznek a későbbiek folyamán is értékes javaslatokat.

A bizottság működése sokat javíthat a könyvtár és az olvasók kapcsolatán is. Az olvasók nagyobb bizalommal fordulnak a könyvtárhoz, ha tudják, hogy azt nem egyetlen személy, hanem saját munkatársaikból, azaz szakemberekből alakult csoport irányítja, amely természetesen jobban is ismeri igényeiket, mint a könyvtáros.

Jelentős az állománygyarapítás során nyújtott segítség, hiszen egy-egy új könyv beszerzésének szükségét a bizottság feltétlenül jobban meg tudja ítélni, mint maga a könyvtáros. A szakemberek hozzáértését fel kell használni arra, hogy a megfelelő könyvtári állományt kialakítsák, illetve azt állandóan korszerűsítsék és továbbfejlesszék.

Az állandó együttműködés a bizottság tagjaival, meg fogja győzni azokat, a könyvtáros munkájának jelentőségéről.

Kitűnő alkalom ez arra, hogy a bizottság tagjain keresztül az intézet dolgozói és a vezetőség közelebbről megismerjék a könyvtár tevékenységét és annak fontosságát.

Természetesen, mint mindennek, a könyvtári bizottság működésének is megvannak a maga hátrányai. Az egyik legfontosabb tevékenység, a beszerzendő könyvek kiválasztása során könnyen előfordulhat, hogy az egyes tagok, teljesen öntudatlanul is, saját érdeklődési körüknek megfelelően teszik meg javaslataikat és így az állomány összetétele inkább a bizottság egyes tagjainak, mint az intézet egészének érdekeit fogja szolgálni.

Sokszor igen nehéz az összejövetelek időpontját úgy megállapítani, hogy az mindenkinek megfeleljen. Egyes tagoknak sohasem lesz idejük arra, mert az egész könyvtárügy egyszerűen nem érdekli őket. Ez rendszerint akkor következik be, ha az intézet vezetője előzetes megkérdezésük nélkül jelöli ki őket erre a tisztségre és így ők azt csak újabb megterhelésnek érzik. Ilyen bizottsági tag a könyvtár számára semmi hasznót nem jelent.

Gyakran okoz késedelmet a könyvtár munkájában az, hogy meg kell várnia a nehezen összehozható bizottsági gyűlés döntéseit, ami ugyancsak a bizottság nehezen kiküszöbölhető hátrányai közé tartozik.

Az elmondottakból végül is az alábbi következtetést vonhatjuk le:

A könyvtári bizottság értékes eszköze a könyvtár és az intézet vezetősége, valamint a könyvtár és az egyéni olvasók közötti kapcsolat kiépítésének. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a bizottság rendszeresen tart megbeszéléseket és figyelembe veszi a könyvtáros javaslatait.

A bizottság tagjainak ismerniük kell a könyvtárat és annak munkáját, de tudnia kell más könyvtárak fejlettebb módszereiről is. Neki magának is használnia kell a könyvtárat. Az elnök vezesse, de ne irányítsa a bizottságot. A könyvtári bizottság munkájának sikere mind a tagok, mind a könyvtáros személyétől, egyéniségétől függ.

SHAH, P.: Library committee in research institute.

Indian Librarian, 22.k. 1.sz. 1967. jun. 14-18 p.

Megjelent az "Informatika" c. lap 1968. 2. számában.

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

Az OOKDK fordításjegyzéke

Könyvtárosaink munkájának megkönnyítése céljából lapunk hasábjain a jövőben közölni fogjuk az OOKDK fordításainak és irodalomkutatási jegyzékeinek /témabibliográfiák/ jegyzékét.

Az alábbi jegyzékben felsorolt, valamint a régebbi jegyzékekben közzétett fordítások és témabibliográfiák oldalanként 2 Ft. másolási díj ellenében megrendelhetők. A megrendeléseket a címleírás előtt szereplő szám feltüntetésével, valamint a téma címének megjelölésével az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, Bp. VIII. Szentkirályi u. 21.sz. címére kell beküldeni.

Fordítások:

Belgyógyászat:

4452. Harych, H. - Schwarz, W.: Hozzászólás az intenzívterápiás osztályok problematikájához. Z.ges.Hyg. 1968, 14, 8, 631-634. sz. o.: 11.

4464. Linck, H. - Schröcke, G.: A chronikus veseelégtelenség hosszutartamu dialysis kezelése az Aue-I. művelésével. Z.ges.inn.Med.1968, 23, 19, 592-595. sz. o.: 9.

4466. Müting, D. - Mehler, G.: Az akut hepatitis epidemiológiájához és klinikumához. Dtsch.med.Wschr. 1968, 93, 42, 1985-1989. sz. o.: 9.

4473. Williams, D.G.: Közvetlenül vizuálisan ellenőrzött biopsiával és cytologiai mintavétellel egybekötött gastroscopia. Brit.med.J. 1968,1, 5591, 535-539. sz.o.: 20.

4477. Amman, R.: Az akut reversibilis és a chronikus progressiv pancreatitis differential diagnosisa. Schweiz. med. Wschr. 1968,98, 20, 744-755. sz.o.: 28.

4479. Marchal, G. - Samama, M.: A thrombolytikus kezelés jelenlegi problémái. Ann.Cardiol.Angéiol. 1968,17,², 173-176. sz.o.: 7.

4480. Martin, H.: Intermittáló steroid terápia. New Engl.J.Med. 1968,279, 6, 273-278. sz.o.: 15.

4481. Colbeck, W.J.: Elektrocardiogramok továbbítás nyilvános telefonon. Lancet, 1968,2, 7576, 1017-1020. sz.o.: 4.

4484. Naudin, G.: Mikor van szükség laparoscopiára és esetleg a máj punctios biopsiájára? Concours méd. 1968,90, 44, 7239-7250. sz.o.: 20.

4488. Kagan, A. és mtsai.: A koszorúverőér-thrombosis és a koszorúér eredetű szívbetegség akut rohama közötti kapcsolat. Lancet, 1968,2, 7580, 1190-1202. sz.o.: 8.

4490. Rentsch, H.J.: Cor pulmonale chronicum idősebb életkorban. Z.ärztl. Fortbild. 1968,62, 20, 1128-1133. sz.o.: 11.

Sebészet:

4451. Lohse, R. - Raatzsch, H.: Transcutan funiculus-
lekötés prostatarákban. Zbl.Chir. 1968,93, 23, 799-802. sz.o.:⁵

4454. Eiermann, H. - Seiler, G.: Klinikai és terápiás
adatok az anastomositishez. Zbl.Chir. 1968,93, 42, 1473-1483,
sz.o.: 17.

4455. Helmut, N. - Manfred, H.: A peritonealis dialysis hatékonysága. Z. ges. inn. Med. 1968, 23, 19, 590-591.

4456. Lieschke, H. - Ulrich, O. - Mebert, J.: A hashártyadialysistechnika jelenlegi állása. Z. ges. inn. Med. 1968, 23, 19, 583-589. sz. o.: 15.

4462. Taber, R. E.: A szív homotransplantatioja. Henry Ford Hosp. med. J. 1968, 16, 3, 257-265. sz. o.: 13.

4463. Marshall, V. és mtsai.: Cadaver-vesék átültetése. Lancet, 1968, 2, 7575, 927-929. sz. o.: 7.

4471. Pokorny, J.: A resuscitatio etikai problémái. Rozhl. Chir. 1968, 47, 8, 505-509. sz. o.: 10.

4476. Bouchet, M. A.: A végtagok amputációja és az ehhez szükséges műszerek. Rev. lyon. Med. 1966, 15, 20, 927-936. sz. o.: 16.

4458. Ivanovszkaja, T. E.: A praenatalis human pathologia problémájáról. Pediatrija, 1968, 47, 10, 29-35. sz. o.: 12.

4482. Whelton, M. J. - Sherlock, S.: Májcirrhosisos betegek terhessége. Lancet, 1968, 2, 7576, 995-998. sz. o.: 10.

4485. Nadezsdina, E. A.: Az autoimmun folyamatok karakterisztikája gyermekek rheumás carditise esetén. Vopr. Revm. 1968, 8, 3, 37-42. sz. o.: 6.

4489. Schneeweiss, B. - Briedigkeit, W.: Baktériumellenes terápia a gyermekkorban. Münch. med. Wschr. 1968, 110, 49, 2849-2860. sz. o.: 27.

Egészségtudomány:

4467. Indulski, J. A. - Zolnowski, Z. A.: Az orvosi hivatás feminizálódásának problémái. Zdrow. publ. 1968, 79, 8, 681-690. sz. o. : 16.

4468. Frydel,T. - Leowski,J.: Az orvosi tanulmányok^{ok} reformja Lengyelországban. 1968,79, 9,713-721.sz.o.:16.

4470. Scsepin,O.P.: A tuberkulózis problémája az afrikai országokban. Szov.Zdravoohr. 1968,27,10,66-69. sz.o.: 8.

4483. De-Nour,A.K. - Czaczkes,J.W.: Az orvosi munkaközösség emocionális problémái és reakciói egy tartósan haemodialysissel foglalkozó egységben. Lancet, 1968,2,7576, .987-991, sz.o.: 16.

Orvostörténelem:

4459. Lichtenstein,E.I.: I.Sz.Turgenyev betegségének története. Klin.Med. 1968,49,9,134-142.sz.o.: 22.

4460. Yefremenko,A.A.: Az orosz-francia tudományos kapcsolatok történetéből. J.Hyg.Epidem./Praha/,1968, 12,3,374-380, sz.o.: 11.

4469. Merkulov,V.L.: Gorkij és az Összszövetségi Kisérletes Orvostudományi Intézet. Szov.Zdravoohr.1968, 27,10,70-75.sz.o.: 13.

4474. Lotova,E.I. - Idel'csik,H.I.: Orvosok - V.I. Lenin harcostársai. Szov.Zdravoohr. 1968,27,11,49-54.sz.o.: 11.

4475. Idel'csik,H.I.: Az OSZFSZK Egészségügyi Népbiztosságának történetéből. Szov.Zdravoohr. 1968, 27,11,56-61.sz.o.: 9.

Varia:

4453. Schneider,W.: Az elektronikus adatfeldolgozás lehetőségei az orvostudományban. Z.ges.Hyg. 1968,14,8, 577-579.sz.o.:9.

4457. Kendel, K. - Meier-Ewert, K.: Agyi metastasisok diagnózisa liquor sejtkenetből. Dtsch.med.Wschr. 1968, 93, 43, 2075-2076. sz. o.: 6.

4461. Paaske, F. és mtsai.: Szívmasszás szövődményei törvényszéki boncolási anyagban. Dan.med.Bull. 1968, 15, 8, 225-230, sz. o.: 18.

4472. Szerk.cikk: Barnard és kritikusi. Canad.med.Ass.J. 1968, 98, 11, 557-558, sz. o.: 6.

4478. Jatho, K.: A korral járó nagyothallás és kontaktusvesztés. Fortschr.Med. 1968, 86, 947-950. sz. o.: 10.

4486. Klumair, J.: A kontrasztanyag vizsgálatok szövődményeinek gyakorisága. Wien.med.Wschr. 1968, 118, 44, 931-933. sz. o.: 11.

4487. Danielczyk, W.: Immunosuppressív gyógyszerek alkalmazása sclerosis multiplex esetén. Wien.med.Wschr. 1968, 118, 44, 934-937. sz. o.: 8.

Témabibliográfiák:

Gyógyszertan:

K.Sz.4348/68.	Gyógyszerek immunológiai hatása. 34 t.
K.Sz.4361/68.	Glutaminsav - pharmacodynamica. 30 t.
K.Sz.4362/68.	Ascorbinsav - pharmacodynamica. 92 t.
K.Sz.4363/68.	Coffein - pharmacodynamica. 71 t.
M.4380/68.	Naphasolin. 9 t.

Belgyógyászat:

K.Sz.4341/68.	Epebetegség és gyomorsavviszonyok. 21 t.
K.4346/68.	Staphylococcus sepsis. 41 t.
K.Sz.M. 4374/68.	Gastrocolicus fistulák. 22 t.
K.4376/68.	Arthroscoppal szerzett tapasztalatok. 3 t.

Sebészet:

- K. Sz.M.4343/68. Szájsebészeti és fogászati idegentes-
tek aspiratiojának és nyelőcsőbe jutá-
sának veszélyei. 39 t.
- K.M.4344/68. Kétszakaszos lépruptura. 14 t.
- K.4352/68. Tüdősequestratio. 15 t.
- K.M.4358/68. Talus luxatio. 20 t.
- K.4359/68. Os capitatum törése. 7 t.
- K. Sz.4369/68. Spleno-arterialis shuntok. 15 t.
- K.4378/68. Fekélybetegség gyógyítása vagotomiá-
val. 16 t.

Szülészet - Nőgyógyászat:

- K. Sz.4347/68. A koraszülés szüléslevezetése. 86 t.
- K.M.4356/68. Terhes méhen végzett műtétek. 44 t.
- K. Sz.M.4365/68. Császármetszések érzéstelenítése. 31 t.
- K.4367/68. Méhenkívüli terhesség. 79 t.
- K.4368/68. Kolposcopia a terhességben. 8 t.

Gyermekegyógyászat:

- K.4370/68. Gyermekek neuro-pszichiatria. 13 t.
- K.4371/68. Dystrophia-musculorum progressiva
gyermekkorban. 9 t.
- K.4372/68. Epilepsia a gyermekkorban. 49 t.
- K.4373/68. Gyermekkori cerebralis angiomák. 11 t.

Onkológia:

- K.4345/68. A vulva sarcomái. 19 t.
M.4366/68. Pancreas tumorok. 24 t.
K.M.4377/68. Schloffer-tumor. 8 t.

Egészségtudomány:

- K.M.4342/68. Ápolónővér és beteg kapcsolata. 38 t.
K.M.4357/68. Az urbanizáció és a levegő szennye-
ződése. 41 t.
K.M.4375/68. Ovodás kora gyermekek otthoni és
csoportos ételmeztetése. 29 t.

Varia:

- K.Sz.4349/68. Az alkohol hatása az idegrendszer
anyagcseréjére. 60 t.
K.M.4350/68. A televízió szerepe a psychosisok-
ban. 17 t.
K.4351/68. Sexchromatin vizsgálatok. 71 t.
K.M.4353/68. A Bechterew-kór röntgen-terápiája. 17 t.
K.Sz.4354/68. Scleroderma. 54 t.
K.M.4355/68. Dysostosis mandibulo-facialis. 23 t.
K.Sz.4360/68. Az idegsejt energiaváltozásai. 38 t.
K.4364/68. A histonok biokémiai-biológiai tulaj-
donságai. 82 t.
K.M.4379/68. Ambulánsan végzett narkózis különös
tekintettel a fogászatra. 39 t.

Jelmagyarázat:

Sz. o.	= szabvány oldal
Sz.	= szovjet
t.	= tétel
K.	= külföldi
M.	= magyar

A betűk után szereplő szám a bibliográfia sorszáma.

A Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Munka-
bizottságának 1969. évi tapasztalatcsere - akciója

I.

A Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Munkabizottsága ez évben is meghirdeti tapasztalatcsere - akcióját.

Az akció célja minden olyan bel- vagy külföldi eljárás, elemzés, vizsgálat, tapasztalati, tanulmányi eredmény összegyűjtése és közreadása, mely legalább még egy másik könyvtárban vagy tájékoztató intézményben alkalmazható. Ide tartozik az olyan vizsgálat, elemzés is, amely negatív eredményre jutott, tehát megismétlése más helyeken csak felesleges ráfordítást jelentene.

A Munkabizottság ezúton kéri fel a könyvtárosokat, dokumentátorokat és tájékoztatókat, hogy a más intézményekben is hasznosítható eljárásokat foglalják írásba és 2 példányban küldjék meg a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak /Bp. VIII. Múzeum utca 3.sz./

A közlésre alkalmas tapasztalatokról az alábbiakat kérjük közölni:

- az ajánlott eljárás /vizsgálat, elemzés stb./lényege,
- körülményei,
- eredménye /pozitív vagy negatív adatok/,
- részletesebb adatok honnan szerezhetők /személy, munkahely/

A tapasztalatcsere legkisebb terjedelme - egy-egy témára
- 2, legnagyobb 10 gépelt oldal.

Beküldési határidő: 1969. október 31.

A beérkezett leírások jutalmazása ügyében a Munkabizottság szakmai lektorálás után dönt. A jutalmazott tapasztalatcsereanyagokat a Munkabizottság publikálja, vagy publikálásra ajánlja fel a szaksajtónak.

II.

Tapasztalatcsere témák az 1969-es évre

Szervezési és ügyviteli kérdések

1. Kis szakkönyvtárak célszerű berendezése, felszerelése
2. Szabadpolcos rendszer kialakításának módjai a kis szakkönyvtárakban.
3. Üzemek, tervező ill. kutatóintézetek, operatív intézményes tájékoztató részlegének célszerű munkaszervezése a szervezeten belüli gazdaságos munkamegosztás olyan formái, melyek differenciált szolgáltatásokat eredményezhetnek.
4. A könyvtári és dokumentációs munka eredményeinek nyilvántartására használt módszerek és eszközök.
5. Bibliográfiai és információs igények felvételére alkalmazott űrlapok vagy egyéb eszközök.
6. Letéti könyvtárak anyagának központi nyilvántartására és kezelésére alkalmazott módszerek.
7. Kézi cédulásokszorosítási eljárások.
8. A reprográfiai eszközök hasznosításának módjai a könyvtári és tájékoztató intézményekben.

A dokumentum és adatfeltárás tartalmi kérdései

1. Gyorsan avuló kiadványfajták feldolgozási módszerei.
2. Speciális feltérési módszerek alkalmazása a könyvtár gyűjtőterületén.
3. Adattárak kiépítésének módszere és a használattal kapcsolatos tapasztalatok.
4. A tájékoztató kézikönyvtár feltérésának korszerű módjai.
5. Nem ETO rendszerű osztályozási eljárások alkalmazása a szakirodalom feltérésában.
6. Az anyaintézmény tudományos vagy termelőmunkájának eredményeit feltérő könyvtári és dokumentációs módszerek.
7. Könyvek dokumentációs feltérésének módszerei.

A dokumentum és adatfeltérás korszerű eszközei

1. Kézi lyukkártyák alkalmazása a tájékoztatásban.
2. Gépi feltérési módszerek a könyvtári és tájékoztató munkában.

Tájékoztatás

1. A tájékoztató eszközök használatának ismertetésére alkalmazott módszerek.
2. A kutatók szakirodalmi tájékoztatásának különféle formái.
3. A gyakorlati szakemberek tájékoztatásának különféle formái.
4. Speciális tájékoztatószolgálat vezetők részére.

Tapasztalatcsere szabadon választható témából

F e l h í v á s a munkaterven kívüli

könyvtár- és tájékoztatástudományi kutatások
bejelentésére.

A 158/1966/M.K.15.sz./ miniszteri utasítás értelmében a M.M. felügyelete alá tartozó könyvtárak a Könyvtártudományi és Módszertani Központhoz évenként bejelentik a munkatervükben szereplő könyvtár- és tájékoztatástudományi kutatásokat. A más főhatóságokhoz tartozó könyvtárakat az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöke kéri fel, hogy adataikkal egészítsék ki a bejelentési kötelezettség alá eső intézményektől kapott tájékoztatást.

A fenti közlések alapján készített nyilvántartás biztosítja mind a kutatóknak, mint a könyvtárügy irányítóinak a kutatási témák és a szakértők széleskörű áttekintését s ezzel elősegíti a kölcsönös információ-cserét.

A jövőben e szolgáltatást bővíteni szándékozunk. Tájékoztatást kívánunk adni a jelenleg munkaterven kívül folyó könyvtár- és tájékoztatástudományi kutatásokról és szakértőikről is.

Ezért felkérjük ezuton mindazokat, akiknek könyvtár-, ill. tájékoztatástudományi kutatómunkáját az őket foglalkoztató intézmény nem iktatta munkatervébe, hogy kutatási témáikat 1969. július 31-ig a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak /Budapest, VIII. Muzeum u.3./ jelentsék be.

Budapest, 1969. április 2.

Barabási Rezső
h.főigazgató
a KMK vezetője.

Legujabb árjegyzék

A KÖNYVTÁRELLÁTÓNÁL KAPHATÓ KÖNYVTÁRI
SZABVÁNYNYOMTATVÁNYOKRÓL ÉS FELSZERELÉSI
CIKKEKRŐL

NYOMTATVÁNYOK	Ft
Leltárv	- ,20
Leltárkönyv:	
100 l. félvászonkötésben	20,50
200 l. félvászonkötésben	34,50
Csoportos leltárkönyv:	
100 l.	38,50
Csoportos leltárv:	
gyarapodási rész	- ,40
törlési rész	- ,40
összesítési rész	- ,40
Folyóiratnyilvántartási iv	- ,20
Folyóiratnyilvántartás,	
kartotékos	- ,04
Könyvkártya	- ,06
Katalóguskarton	- ,05
Raktári lap	- ,04
Sommás raktári lap	- ,04
Kísérőlap	- ,04
Olvások jegyzéke /ivekben/	- ,20
Olvásójegy	- ,04
Olvások és kölcsönzések	
nyilvántartása /kölcsönfüzet/	25 l. 1,-
	50 l. 1,80
Személyi lap /törzslappal/	- ,06
Személyi lap /törzslaprész	
nélkül/	- ,04
Törzslap I.	- ,30
Törzslap II.	- ,30
Visszakérőlap I./felszólítás	
könyvek visszaszolgáltatására/	- ,05
Visszakérőlap II. /másodszori felszólítás	
könyvek visszaszolgáltatására/	- ,04

Könyvtárközi kölcsönzési átkérőlevél	— — —	- ,20
Osztólap kartonból	— — — — —	- ,10
Tasak	— — — — —	- ,05
Kölcsönzőtasak	— — — — —	- ,25
Olvasói törzslap	— — — — —	- ,12
Folyóirat kardexlap I.	— — — — —	- ,35
Folyóirat kardexlap II.	— — — — —	- ,35

DOBOZOK

Katalógusdoboz nyárs nélkül, fedél- lel, 47 x14 cm nagyság, 11 cm magas	— —	51,-
Katalógusdoboz nyárrsal, fedéllel 47 x14 cm nagyság, 11 cm. magas	— — —	64,20
Rendeződoboz fedél nélkül 47 x14 cm nagyság, 6 cm magas	— — — — —	21,50
3 fiókos katalógusdoboz	— — — — —	170,-

EGYÉB SEGÉDESZKÖZÖK

Könyvespolcokon használható
szakjelzők

I.	— — — — —	2,-
II.	— — — — —	2,20
III.	— — — — —	2,20
Kiállítási könyvtámasz drótból	— — — — —	4,50
Könyvtámasz fémből	— — — — —	7,20

ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT

KÖNYVTÁRELLÁTÓ OSZTÁLYA

Nyomtatványbolt

Budapest XIII., Garam u. 34. sz.

Telefon: 203-502

A Magyar Tanácsköztársaság egészségügyének
válogatott sajtódokumentumai

Szerk.: Rostás Oszkár. (Bp. 1969.)
kiad. az Orvos Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete.
290 p.

A Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete a Tanácsköztársaság egészségpolitikájáról eddig megjelent kiadványok értékes kiegészítéseképpen válogatás adott közre a hősies 133 nap sajtójában megjelent közleményekből.

Az elmaradott egészségügy gyors fejlesztése, szocialista egészségügyi rendszerre történő átalakítása, a nyomasztó betegellátási, gondozási és egyéb problémák megoldása a Forradalmi Kormányzó Tanács legfontosabb feladatai közé tartozott. E munka élén Madzsar József állt, ő vezette a Munkaügyi- és Népjóléti Népbiztosság, majd a júliusban történt átszervezés után Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság egészségügyi főcsoportját. Irányításával rendkívül gyors, széleskörű és hatásos intézkedések történtek a szocialista egészségügy kialakítása, megszervezése érdekében. Ezek az intézkedések megmozgatták a hazai közvéleményt: a sajtó nagy szerepet játszott a tömegek mozgósításában, amely nélkül nehezen juthatott volna előre. De a sajtónak nem csak a dolgozók mozgósításában volt nagy szerepe. Beszámolt az eredményekről és a tennivalókról, valamint az orvosok és egészségügyi dolgozók társadalmi aktivitásáról, mozgalmairól is. A sajtó, a közvélemény érdeklődését és részvételét mi sem tükrözi jobban, mint az, hogy a rövid

133 nap alatt csaknem 2000 közlemény, cikk, felhívás, hirdás jelent meg az ország hirlapjaiban. E hatalmas anyagból válogatott csokorba 239-et dr Rostás Oszkár, a kötet nemrégiben elhunyt szerkesztője.

A szemelvényeket tematikus csoportosításban teszi közzé a gyűjtemény; a gyógyító-megelőző ellátásról, a közegészségügyről, a gyermekvédelemről, az egészségügyi felvilágosításról, a társadalombiztosításról, a szakszervezeti életéről, a gyógyszerészet kérdéseiről, az oktatásról szól egy-egy fejezet és néhány önálló, elvi jelentőségű írást is tartalmaz a kötet. A válogatott szemelvényekhez csatlakozva a munka röviden megemlékezik a Tanácsköztársaság idején kiemelkedő szerepet játszott 11 orvosról és két gyógyszerészről. Azok számára, akik behatóbban óhajtanak a forrásanyaggal foglalkozni, a kötet függeléke felsorolja azokat a fontosabb cikkeket, amelyek számára a kötetben nem jutott hely, de amelyek figyelemreméltó adatokkal járulnak hozzá a Tanácsköztársaság egészségügyének történetéhez. A kötetben 11 facsimile szemléltet néhány fontos közleményt, adatot.

A szerkesztő, dr Rostás Oszkár előszava és az egyes fejezeteket bevezető rövid összefoglalói igen hasznosan egészítik ki a közölt tényanyagot, amelyet Láng Péter, a Párttörténeti Intézet könyvtárának munkatársa gyűjtött össze.

Székely Sándor dr

133 NAP A SAJTÓ TÜKRÉBEN

A Magyar Tanácsköztársaság egészségügyének sajtórepertóriuma és más egészségügyi kiadványai. Összeáll.: Láng Péter.

Budapest 1969. Kiad. az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ és az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete. 157 p.

A Tanácsköztársaság 133 napja mérföldkő volt a magyar egészségügy történetében. E rövid időszakban hazánk legjobbjai megkísérelték azt, ami szinte lehetetlennek látszott: a veszített háború után egy elmaradott ország elmaradott egészségügyi rendszerét egycsapásra gyökeresen átalakítani, megkísérelték a szocialista egészségügy alapjainak lerakását. A Tanácsköztársaság egészségügyéről jónéhány - bár korántsem elegendő - publikáció jelent meg. Az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének elnöksége néhány évvel ezelőtt egy kutató csoportot bízott meg (Arató Ottó dr. vezetésével), azal, hogy a szocialista mozgalom orvosi-egészségügyi vonatkozású dokumentumait, anyagát, történetét tárja fel. A munka megkezdődött és folyik, elsősorban a Tanácsköztársaság egészségügyének történetére vonatkozó dokumentumokat gyűjtötték össze. Ennek a munkának "mellékterméke" egy bibliográfia, amelyet a Párttörténeti Intézet könyvtárának munkatársa, Láng Péter állított össze a kutató csoport megbízásából.

Ez a bibliográfia a 133 nap alatt megjelent orvosi és egészségügyi vonatkozású közleményeket tartalmazza, a rendeletektől a szakcikkeken keresztül a mozgalmi és

ismeretterjesztő jellegű közleményeken át az orvosi-egészségügyi vonatkozású hírekig. A bibliográfia 1735 tételt tartalmaz, 133 nap alatt 1986 közlemény jelent meg a magyar sajtó hasábjain az emberi életet legközvetlenebbül érintő problémakomplexumról! Tükör ez a bibliográfia: tükrözi 1919 tavaszának-nyarának orvosi-egészségügyi kérdéseit, a nagy terveket, a merész elgondolásokat - és a kezdeti eredményeket is. Vessünk egy pillantást ebbe a tükörbe.

A közleményeknek már említett nagy száma mellett fontos körülményként állapítható meg, hogy nem volt az egészségügynek olyan kérdése vagy területe, amelyről több - vagy éppenséggel sok - cikk ne jelent volna meg. Ez a tematikai gazdagság egyszerre több tényezőre mutat rá.

Először is arra, hogy a Tanácsköztársaság idején napirendre tűzött és úgyszólván testközelbe került szocialista egészségpolitikának és egészségügynek már voltak bizonyos történelmi előzményei (elméletiek elsősorban, de a Nagy Októberi Szocialista Forradalom óta gyakorlat is!) és ezeket az előzményeket a magyar orvosok és egészségpolitikusok legjobbjai ismerték is. Ezek az ismeretek tükröződnek a Tanácsköztársaság idején megjelent egészségpolitikai, elméleti és programmatikus közleményekben. A nemzetközi munkásmozgalom vezetői a századforduló utáni időkben különféle alkalmakból foglalkoztak - vagy csak érintették - a munkásosztály egészségpolitikájának kérdéseit, elsősorban a társadalombiztosítás kérdéseit. Az első szocialista állam pedig 1917-1918-ban szinte robbanásszerűen valósította meg a gyakorlatban mindazt, ami

addig csak elméleti lehetett. Ugyanezt tették hazánkban 1919. március 21-től augusztus 1-ig.

A másik figyelemre méltó tényező az a hallatlan aktivitás, amely ebben az időben az orvosokat, gyógyszerészeket, egészségügyi dolgozókat jellemezte. Ez az aktivitás, ez a lelkesedés nemcsak a közlemények számszerűségében, hanem a hangvételében és a problémák felvetésének a módjában is tükröződik. Bizonyos témakörök áttekintésekor a mai olvasóban szinte az a gondolat ötlik fel: álmodozás! Rengeteg cikk, plakát, ismeretterjesztő előadás az alkoholizmus ellen. Hát valóban azt gondolták, hogy le lehet győzni így ezt a rémet - amely ma, 50 év múltán talán még nagyobb károkat okoz, mint annakidején? Persze, ha nem ragadjuk ki összefüggéseiből az alkoholizmus, a tuberkulózis, a köztisztaság, a fertőző betegségek és sok más, annakidején létkérdést jelentő problémáját, hanem beillesztjük az egész (és nemcsak orvosi-egészségügyi) irodalomba és problematikába, akkor megváltozik a kép és a véleményünk: igenis, az eltervezett társadalmi változások alapján ezekkel a nemzetpusztító bajokkal meg lehet küzdeni!

A harmadik szembeötlő jelenség: a Tanácsköztársaság szocialista társadalmi rendje lehetővé tette az egészségügyi dolgozóknak azt, hogy elfoglalják a társadalomban azt a helyet, amely munkájuk, hivatásuk fontosságára révén megilleti őket. Számtalan közlemény tanuskodik arról, hogy az egészségügyi dolgozók egyes rétegei miképpen alakították meg szervezeteiket és hogyan tevékenykedtek bennük. Szakszervezetek, ifjusági szervezetek

és más szervezetek alakultak egy közös cél: a segíteni akarás szellemében. Az orvosok és egészségügyi dolgozók szervezetei és a keretükben végzett munka nagy szerepet játszott abban, hogy az egészségügyi értelmiséget a munkásosztály, a forradalom vezető ereje a testvérének érezte, amellyel kéz a kézben haladhat a szebb jövő felé.

Téved azonban az, aki azt hiszi, hogy a 133 nap közleményeiből csak valamiféle rózsaszínű optimizmus tükröződik. Természetesen sok volt a terv, az elgondolás (a kormányzat intézkedéseinek, rendeleteinek egy része is ebbe a kategóriába esik), de sok reális eredményről - és gondról, bajról, fiaskóról is beszámolnak a cikkek. Az őszinteség, a kritikai szellem és mindenekelőtt a humanista segíteni akarás jellemzi ezeket az írásokat - akár eredményekről, akár hiányosságokról szólnak.

A Tanácsköztársaság egészségügyi irodalmát feltáró bibliográfia 87 témakörbe csoportosítja anyagát. Ha statisztikai mérleget készítünk, úgy a legtöbb közlemény (számszerint 113) a szakcikkek körébe vág, ezen kívül 15 cikk tudományos ülések anyagát foglalja össze. E közlemények nagy része még a háború szülte orvosi problémákkal foglalkozik. Az oktatással, képzéssel összesen 58 közlemény foglalkozik. A kórházügyről 37 cikk szól és ezenkívül 30 cikkben írnak a betegek élelmezéséről, a tejjel és tápszerekkel való ellátásról; 10 cikk a betegellátással kapcsolatos panaszokról, észrevételekről íródott. Viszonylag sok cikk szól státuskérdésekről: 43 közlemény ad hírt kinevezésekről, személyi változásokról

és 28 közlemény tárgyalja az egészségügyi dolgozók fizetésének és díjazásának kérdését. Mint már említettük, nagy jelentőségük volt a szakszervezeteknek, természetesen sok közlemény szól az egyes réteg-szakszervezetek életéről, munkájáról. (Az orvosok szakszervezetéről 116, a gyógyszerészekéről pedig 70. Az ifjusági mozgalmakat 46 cikk tárgyalja.) Nagy helyet foglal el a munkásbiztosítás témája: 55 közlemény jelent meg e tárgykörben. A gondozás széles területével 168 közlemény foglalkozik. Az ismeretterjesztéssel, egészségügyi propagandával 111 cikk foglalkozik, közülük 22 az alkohol elleni küzdelemről szól.

Nem célunk e hatalmas anyagnak teljes statisztikai ismertetése - még kevésbé a tartalmi kérdésekbe való behatolás. Valóságos kincsesbányáról van szó, e kincsesbánya teljes kiaknázása tulajdonképpen még a jövő feladata. A bibliográfiát a szakszervezet kezdeményezésére az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ publikálja, hogy a teljes értékes anyag a kutatók és érdeklődők rendelkezésére álljon.

Székely Sándor dr.

Neurophysiological Basis of Normal and Abnormal Motor Activities. Szerk.: Melvin D. Yahr és Dominick P. Purpura. New York, 1967, Raven Press, 500 p. Ár 25 dollár.

A Parkinson's Disease Information and Research Center /a Columbia Egyetemen működő, parkinsonismussal foglalkozó kutató és tájékoztató intézet/ 1966. november végén kiváló idegélettan-kutatók részvételével szimpóziumot rendezett a normális és abnormális mozgató idegműködés idegélettani alapjairól. Ez a kötet a szimpózium anyagát tartalmazza. A széleskörű témát négy szekcióban vitatták meg, a kötet is eszerint csoportosítja anyagát.

Az első szekcióban a motorikus neuron ingerlékenységének szabályozásával foglalkoztak, e témakör egyes kérdéseiről Ragnar Granit, Earl Eldred, Manfred R. Klee, James B. Preston és Hans D. Henatsch tartott referátumot. A második szekció ülésein a gerincvelő reflextevékenységét befolyásoló kisagyi és agytörzsi mechanizmusokról tartott előadást Olov Oscarsson, Masso Ito, G.F. Ajala és Hiroshi Shimazu. A harmadik szekció a mozgatórendszer organizációjának korszerű módszerekkel történő elemzésével foglalkozott Dominick Purpura, Edward V. Evarts, Vernon B. Brooks, Thomas W. Langfitt és Ottavio Pompeiano előadásai kapcsán. A negyedik szekció tematikájának címe "Elvek és perspektívák" volt, John C. Eccles, Derek Denny-Brown és Fred A. Mettler adták elő elgondolásait a mozgató működés alapvető szervezettségéről normális és kóros körülmények között. A kiadvány az előadásokon kívül a hozzászólások, a vita anyagát is tartalmazza.

A kötet igen hasznos mindazok számára, akik a mozgató idegműködés problémáival foglalkoznak, mert beszámol a legújabb kutatásokról, módszerekről és elméletekről.

Sz.

XX

JELÉN SZÁMUNK CIKKEINEK REFERÁTUMAI

XX

Ibolya KEMÉNY

Utilization of translations and rationalization of library routine work

Translations are considered as one of the most important documents at the Institute of Architectural Design. To enable optimal utilization analytical entries of the translations transcribed on punched cards for visual selection. Since the method is rather time consuming library routine works had to be rationalized. An easily retrievable storage system has been introduced permitting open access. In addition, a loan system deviating from the classic one has been introduced and bibliographical description given on perforated catalogue cards.

Gabriella JANTSITS

Individual documentation of the physicians
/Preliminary study/

The building up of an individual information system of topics of special interest is popular among physicians. Several methods are being used. The present report tries to help young doctors by describing some serviceable types. One of the methods

uses an order of importance of the document, i.e. the most important papers are filed in form of separates, less important ones in form of informative abstracts, those of lesser interest in form of annotations and bibliographical description. Other types used are the punched card system for visual inspection, various catalogues of the reprints, filing of bibliographical sheets of papers of individual topics. A special collection of reprints of the most important papers is a further method. Finally the fifth type includes the compilation of photocopies and reprints by subject headings.

Vera DÉRI

Readers and catalogues
/Investigation at the Library of the
Eötvös Loránd University/

Investigations have been carried out concerning the utilization of the existing catalogues at the Eötvös Loránd University of Budapest. The aim was to establish the demand of readers for catalogues, how far the catalogues meet the requirements, the utilization of the catalogues, i.e. when do readers seek the help of librarians or search on their own. The observation was based on the observation of the readers in combination with an interview. The questions asked during the interview are given in a supplement. It has been found that in case of an adequate number of reference cards no search problems arose. Unsuccess was mostly due to the

fact that readers did not know how to use the catalogue. Deficient knowledge concerning the sought work were a further source of error. Therefore, compulsory and recommended reading should always be handed out in written form. The unsuccessful search in the subject catalogue was mostly due to deficiencies in the catalogue. On basis of the findings certain changes have been suggested, such as the use of more specific notions with a larger number of "see" and "see also" references. Despite the fact that latter method will involve the voluminous increase of the catalogue it is still considered important.

Mária SZEPESI

Report on the Medical Information Center
of Moscow

The paper presents a review on the few years history of the information center VNIIMI. The organizational structure, functions and publications are discussed. The work of the so-called "Department of Actual Informations" is dealt with in detail. The Department analyses all informations necessary for the documentation by data, such as data of foreign societies, institutions, particulars on the health organization of the different countries, personal data, photos of the Institutes, descriptions of inventions, etc. The specific activity of the group compiling information basis on photocopies and disseminating information has been described.

Иболя КЕМЕНЬ:

Обработка переводов и рационализация
навычных библиотечных работ

Сотрудники одного будапештского предприятия проектирования построек считают самым важным документом: перевод. Чтобы успели самое эффективное использование переводов, библиотекары переработали переводы с помощью оптических перфоркарт. Этот способ переработки является достаточно трудоемким. Поэтому библиотекарь и его помощник рационализировали остальные навыки библиотечные работы. Так например они завели новый порядок хранения журналов, такой, который дает возможности самообслуживания читателей. Кроме того они завели новый, неклассический порядок абонемента. Книгоописание осуществляется прямо на отрывные листы.

Габриелла ЯНТШИТШ:

Индивидуальная документация /обработка
статей/ в области медицины

В кругах врачей является широко-распространенным методом регистрации тематических журнальных статей: индивидуальная документация, из методов который сообщаются несколько варианты. Цель статьи, чтобы дала помощь молодым врачам

в этой работе.

Первый вариант дает очередность значительности статей переработкой. Так напр. самые важные статьи они хранят в виде отдельных оттисков. Вторая категория статей храняются в виде обширных рефератов, третья категория в виде аннотаций и четвертая категория только в виде библиотечных описаний.

Второй излагаемый метод индивидуальной документации: обработка оптических перфокарт. Третий метод: раскрытие коллекции отдельных оттисков с помощью трех каталогов, четвертый метод регистрация библиографических описаний на бумажных листах и хранение их в перфорпапках /собираение материала и тематическая подготовка производится задолго до этого/. Пятый излагаемый метод: собиание фотокопий и отдельных оттисков важнейших статей и раскрытие их предметным каталогом.

Вера ДЭРИ

Читатель и каталог

В Библиотеке будапештского университета им. Лоранда Этвэш исследовали использования читателями каталогов. Сотрудники хотели узнать: какие запросы читателей, как выполняют каталоги эти запросы, каким способом употребляют читатели каталоги, в каких случаях обращаются читатели к библиотекарям, когда ищут они

сами в каталогах. Методом исследования являлся наблюдение навыков читателей и интервью /статья излагает текст вопросов интервью/. Выводы: если в алфавитном каталоге достаточно числа вспомогательных карточек, тогда нет никаких проблем с основными карточками. Причиной неудачного исследования в каталогах была в большинстве случаев то, что читатели не знали хорошо систему каталогов, значит, читателей нужно обучать строению каталогов. Другой источник ошибок: читатели не знали хорошо точные данные книг. Третий источник ошибок: предметный каталог не достаточно выработанный. Обязательно нужно пользоваться с более специфическими предметными словами и применять еще больше общими и частичными ссылками. Автор считает это очень важным, несмотря на то, что каталог становится в таких случаях достаточно разбавленным.

Мария СЕПЕШИ

О работе Всесоюзного научно-исследователь-
ского института медицинской и медико-тех-
нической информации

Излагается история ВНИИМИ, созданного старательной планировочной и организаторской работой института. Сообщается о структуре, функциях и издании ВНИИМИ. Особенно занимательна работа отдела текущей информации, которая обрабатывает

показательно нужные информации и "документацию данных". Так имеются в каталогах данные о иностранных и отечественных медицинских обществах, ассоциациях и организациях, данные о структуре здравоохранения разных стран, персоналии, портреты разных ученых /напр. нобелской премии/, фотокопии медицинских зданий, описания разных изобретений и тд. Также частично описывается структура и функция справочно-информационного фонда. Для венгерских медицинских библиотекарей и информаторов тоже очень интересно план и любопытная тематика исследований института в области теории информатики.

AZ ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

ÉS

DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

1969.-évi KURRENS KIADVÁNYAI

1969. évben az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ az alább felsorolt kiadványai és szolgáltatásai rendelhetők meg.

Magyar Orvosi Bibliográfia

Teljességre törekvően közli a hazai orvostudományi és határterületi szaklapokban megjelent közlemények, továbbá könyvek és más dokumentumok szerzőjének nevét, a mű /közlemény/ címét és egyéb, a visszakereséshez szükséges bibliográfiai adatait. Közli a hazai kongresszusokon, szimpóziumokon stb. elhangzott előadások címét, az előadó nevét, stb. is. Tartalmazza továbbá a magyar szerzők külföldön megjelent cikkeinek bibliográfiai adatait. Minden kötet név- és tárgymutatóval rendelkezik.

Az évenként hatszor megjelenő kiadvány előfizetési ára egy évre 380,- Ft.

Hungarian Medical Bibliography

A magyar orvostudományi szakirodalom válogatott közleményeinek mintegy 1000 - 1200 angol nyelvű kivonatát tartalmazza. Évenként egyszer jelenik meg. Külföldi cserekapcsolatok létesítésére igen alkalmas.

A két kötetes mű előfizetési ára 250,- Ft.

Az Orvosi Könyvtáros

c. folyóirat ismerteti az orvosi könyvtárügy helyzetét, képet ad a könyvtártechnika haladásáról, ismerteti a könyvtártudománynak az orvosi könyvtárosokat közelebbről érdeklő külföldi irodalmát, módszertani tájékoztatást és segítséget nyújt az egészségügy területén működő könyvtárosoknak, elősegíti a könyvtárközi együttműködést és általában a könyvtári állomány racionálisabb felhasználását, végül terjeszti a korszerű dokumentációs és tájékoztatási módszereket.

Évenként négyszer jelenik meg.

Előfizetési ára egy évre 60,- Ft.

Tuberkolózis és Tüdőgyógyászati Referáló Szemle

Az Országos Korányi Tbc.Intézet munkaközössége szerkeszti a jelentékeny külföldi tüdőgyógyászati szaklapok közleményeinek referátumait, vagy cimbibliográfiáját közli.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 120,- Ft.

A Rheumatologiai és Balneologiai Referáló Szemlét

az ORFI munkatársai állítják össze. A Szemle a rheumatologiai és balneologiai szakirodalom válogatott cikkeinek referátumait tartalmazza.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 80,- Ft.

Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle

Az Országos Gyógyszerészeti Intézet Könyvtárába járó 150 folyóirat cikkeinek bibliográfiai adatait /a szerzők/ neve, a cikk címe /eredeti nyelven/, a publikáló folyóirat évfolyama, kötet-, füzet-, oldalszám/ közli. A részletes szakbeosztás megkönnyíti az évenként közölt közel 7000 tétel visszakeresését.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 80,- Ft.

Tájékoztató külföldi könyvekről

A külföldi könyvbeszerzés megkönnyítésére adja ki az OOKDK ezt az ajánló bibliográfiát. Egy-egy kiadvány mintegy 250 könyv bibliográfiai adatit, kiadóját és árát közli.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 28,- Ft.

Anaesthesiologiai cikkgyűjtemény

Az 1967. végén megszűnő Anaesthesiologia és Referáló Szemlében publikált eredeti közlemények 1968-tól cikkgyűjtemény alakjában jelennek meg. /A referátumokat a Témafigyelő Szolgálat keretében szolgáltatjuk továbbra is./

Évenként kétszer jelenik meg. Előfizetési ára 70,- Ft.

Kérjük, hogy megrendelését levélben juttassa el hozzánk. A fizetés módjáról a megrendelés elfogadása után értesítést küldünk.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.

Telefon: 343-736, 343-788